

CÓMO

NO!

informatieblad
TILBURG-MATAGALPA

- Een schot in de roos • Doorbraak bij ANDEN? • Een maaltijd voor ieder kind •
- 'Zonder productie houdt het werk op.' Een interview met Carlos J. Travers García •
- 'Laten we een stoel pakken, dat praat makkelijker.' Een openhartig gesprek •

Redactioneel

¡Cómo No!, het informatieblad over de stedenband, wordt uitgegeven door de Stedenband Tilburg-Matagalpa.

¡Cómo No! verschijnt vier maal per jaar met een oplage van 830 exemplaren.

Voor een gratis abonnement kunt u zich wenden tot de Stedenband Tilburg-Matagalpa:

Adres: Spoorlaan 346
5038 CC Tilburg

Tel: 013-5368706

E-mail: stedenband@tilburg-matagalpa.nl

Web: www.tilburg-matagalpa.nl

Bank: 2783514

De Stedenband is geregistreerd bij ANBI (Algemeen Nut Beogende Instellingen).

Redactie

Marian van Stiphout

Toon Oomen

Miranda van der Klaauw

Karin Kraaijvanger

Wendy Sprangers

Herman Fitters

Rik Kamerik

Lay-out

HD ontwerp • Tilburg • www.hdontwerp.nl

Foto voorpagina

Gerda Woestenberg; een maaltijd voor ieder kind

Drukwerk

Drukkerij Mezclado

Afwerking

de Bundel

ISSN: 0920 2315

Het beest

In de vloer van een van de 'wolhokken' van museum De Pont bevindt zich een 'zwart gat'. Het is *Descent into Limbo*, een kunstwerk van Anish Kapoor uit 1992. Op het eerste gezicht lijkt het zwarte gat op de vloer geschilderd, maar het donker is zo intens dat je al snel een onpeilbare diepte vermoedt; daal af naar het voorgeborchte. Dit jaar maakte Kapoor voor Monumenta in het Grand Palais in Parijs een pvc sculptuur van 37 meter hoog en honderd meter lang. Het kunstwerk heeft een inhoud van 72.000 kubieke meter en wordt op spanning gehouden door een luchtpomp: *Leviathan*. Leviathan: Bijbelse demon, kronkelend monster, oerslang, hellepoortbewaarder, hellevorst, symbool voor afgunst. Wie nu het Grand Palais betreedt, komt in een immense bloedrode ruimte; welkom in de buik van het beest.

Anish Kapoor draagt dit werk op aan Ai Weiwei, een bekende Chinese kunstenaar die enige tijd geleden door de Chinese autoriteiten werd opgepakt. Want naast het maken van kunst, deed Weiwei onderzoek naar de corruptie en het verbergen daarvan door de Chinese regering. Weiwei verkeert in goed gezelschap, tientallen kunstenaars, schrijvers, juristen en activisten zijn de laatste tijd in China 'verdwenen' en zij vormen nog maar het topje van de ijsberg. Gevangenis, psychiatrische inrichtingen en militaire instellingen -waar niet zelden gefolterd wordt- zitten vol met verdwenen Chinezen.

Een kunstenaar draagt zijn kunstwerk op aan Ai Weiwei, in Berlijn, Hongkong, New York en diverse andere steden protesteren kunstenaars en politici tegen zijn arrestatie, Guggenheim Foundation start een internet-petitie voor zijn vrijlating en ook op de site van De Pont kun je zo'n petitie tekenen. En wat doet het ministerie van Buitenlandse Zaken? Dat sluit vanwege bezuinigingen diverse ambassades, waaronder die in Nicaragua, en opent een extra post in China, want daar liggen nieuwe kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Nederlandse belangen moeten voortaan voorop staan in het buitenlandbeleid, vindt dit kabinet. Ook bij hulpverlening moet voortaan een nationaal belang gediend zijn, vindt staatssecretaris Knapen. Vandaar dat Nederland ook vijftien van de 33 landen schrapt die in aanmerking komen voor ontwikkelingshulp. Nicaragua is een van die geschrapte landen.

Over Leviathan zegt de Bijbel: 'Wie heeft de deuren van zijn muil geopend? Rondom zijn tanden is verschrikking ..., de hoop hem te vermeesteren komt bedrogen uit; reeds bij zijn aanblik wordt men neergeveld.' Het beest laat zich niet temmen of aan banden leggen. Geldt dat ook niet voor die andere hellevorst, Mammon?

Marian

Inhoud

Een schot in de roos	Frans Couwenberg	3
Doorbraak bij ANDEN?	Wil Boonman	5
Een maaltijd voor ieder kind	Gerda Woestenberg	7
'Zonder productie houdt het werk op'	Toon Oomen	8
'Laten we eerst een stoel pakken, dat praat makkelijker'	Toon Oomen	10
Obs De Blaak nieuw in het rijtje scholenbanden?	Gonnie Senders	12
'Vakantie' in Matagalpa	Sjaak van der Geest	14
'Niet alles loopt zoals je hoopt dat het loopt'	Toon Oomen	17
Nieuwe samenwerking op het gebied van water	Alfonso Gil Cantabrana	18
Hoge ogen voor LOGO South, het vervolg	Karin Kraaijvanger	19
Gota Verde (groene druppel)	Theo Smeele	19
Nicas en Ticos	Rik Kamerik	21
Tussen Kunst & Kitsch	Herman Fitters	23
Wat weten we eigenlijk van de oostkust...? [3]	Jaques Weijters	24
Dag ¡Cómo No!- en Nicaragua- vrienden	Francine Destoop	28
Kort Nieuws en Agenda	Toon Oomen	29
Dé foto van ¡Cómo No!	Toon Oomen	32

Een schot in de roos

Drie weken op pad met leerkrachten in Matagalpa

Donderdagmiddag, net opgestegen van Houston om te beginnen aan een saaie reis van ongeveer tien uur naar Schiphol. Vanmorgen al om een uur of vier op, koffers herschikken en melden bij Aeropuerto Internacional Augusto C. Sandino. Nicaragua, Matagalpa, ligt alweer mijlen achter ons, maar zo voelt het niet echt. We denken nog in het Spaans, ergeren ons nog aan het 'geknauw' van de Amerikaanse douaniers en vaak komen in onze gesprekken herinneringen naar boven van drie intensieve weken in onze zusterstad.

Drie weken op pad met een groep leerkrachten, met ieder een eigen doel. Van ANDEN en schooluitval, nieuwe perspectieven voor de blinden in Esquipulas tot meervoudige intelligentie voor collega's van onze zusterscholen en voor pabostudenten in Matagalpa. De voorbereidingen in Tilburg waren intensief. Het resultaat was er ook naar. Dolenthouasiaste, zeer geïnteresseerde collega's namen deel aan besprekingen, vergaderingen, studiedagen en workshops.

Zelfwerkzaamheid

We hadden ons ten doel gesteld met leerkrachten uit Matagalpa aan de slag te gaan met vernieuwende didactische werkvormen. Tijdens onze vorige bezoeken liepen we steeds tegen de erg beperkte wijze aan waarop onze Nicaraguanse collega's hun onderwijs vorm geven. Voorlezen wat de kinderen moeten opschrijven, op het bord schrijven wat de kinderen in hun schriftjes moeten kopiëren. Gevolg van deze eenzijdige wijze van lesgeven is dat de motivatie van de kinderen in verschillende klassen ver te zoeken is. Het moderne onderwijs, zoals we dat op onze eigen scholen proberen te realiseren, gaat veel meer uit van zelfwerkzaamheid van kinderen, van variatie in de leerstof en van de principes van

meervoudige intelligentie. Het was voor ons ook een hele stap om via het Comité Mano Vuelta aan onze collega's voor te stellen met hen dit omvangrijke onderwijskundig gebied te gaan verkennen. Het Comité reageerde enthousiast en dacht dat de opzet zoals we die voor ogen hadden zeker zou aansluiten bij de ontwikkelingen in het huidige Nicaraguanse onderwijs.

Zoek de valse

Tijdens onze eerste week in Matagalpa nodigden we van elk van de zusterscholen de directeur en twee ervaren leerkrachten uit die met ons gedurende een afwisselende studiedag, theorie en praktijk van nieuwe onderwijsvormen gingen ontdekken. Gonne en Doortje namen het leeuwendeel van de theorie van de meervoudige intelligentie voor hun rekening. En dat in het Spaans ... Een fantastische prestatie voor zo'n dertig zeer aandachtige leerkrachten. Bij de vertaling van theorie naar praktijk kwamen Wies, Gerda, Elly, Mayke en ikzelf het duo versterken. Soms leverde dat hilarische taferelen op, maar we zagen vooral dolenthouasiaste en geïnspireerde onderwijzers en onderwijzeressen. Werkvormen als 'beurtgooi', 'op een rij' en 'zoek de valse' vielen zeer in de smaak bij onze collega's. Deze werkvormen zouden zij gaan gebruiken in de voorbeeldlessen die zij in hun eigen klas gingen uitvoeren. En daar mochten wij dan van komen genieten; want dat werd het toen we in de tweede week onze zusterscholen bezochten en daar ervoeren wat de leerkrachten in zo korte tijd al met de opgedane kennis hadden gedaan. We kregen sprankelende lesvoorbeelden, enthousiaste leerkrachten en gemotiveerde kinderen te zien. Kinderen die het werken aan de tafeltjes en het opnoemen van de Midden-Amerikaanse rivieren als een spelletje gingen beschouwen. Leerkrachten die ontdekten dat het lesgeven ook gewoon leuk kan zijn. >>

'beurtgooi' met Elly en Doortje
foto: Mayke van den Broek

'op een rij' op school Solingalpa
foto's: Mayke van den Broek

Hartverwarmend

Met de directeuren bespraken we hoe ze de opgedane kennis in hun scholen zouden gaan gebruiken. Hartverwarmend was het dat in de komende maanden de nieuwe werkvormen en meervoudige intelligentie onderwerpen zullen zijn van studiedagen voor het complete personeel van onze zusterscholen. We hadden het niet beter kunnen wensen. Ons gaven de werkzaamheden rond dit thema steeds een geweldige kick en we hadden de overtuiging dat het een schot in de roos was. Op gelijkwaardige wijze met collega's praten over en experimenteren binnen het onderwijs.

De workshop voor erg jonge, toekomstige leerkrachten van de pabo van Matagalpa maakte ook duidelijk dat er in de toekomst mogelijkheden zijn om het onderwijs in Nicaragua op een hoger plan te brengen. Daar zullen echter ook de docenten van deze onderwijsinrichting van overtuigd moeten zijn. Docenten van ANDEN, de onderwijsvakbond, lieten zich door de uitvoering van onze workshop ook overtuigen van het belang van aantrekkelijk, gevarieerd onderwijs, voor zowel leerkrachten als voor kinderen. Op onze laatste gezamenlijke dag in Matagalpa werden we (via Toon, Wil en Cil)

door de vakbond uitgenodigd voor zo'n veertig gemotiveerde onderwijsgeevenden onze workshop te houden.

Met deze rijke ervaringen op zak, kan het niet anders dat je zelfs tijdens zo'n saaie terugreis met een voldane glimlach om je lippen enkele uurtjes onder zeil gaat. En waar we met z'n allen van overtuigd zijn: we gaan weer terug, we hebben nog wat te doen, we willen graag met onze collega's een stukje verder op weg naar beter onderwijs in Matagalpa. En zoals zo vaak: vele druppeltjes op een gloeiende plaat, hebben uiteindelijk toch effect. Aan mijn medereisgenoten: hartelijk dank voor jullie inspiratie, motivatie en professionaliteit.

Frans Couwenberg

Doorbraak bij ANDEN?

Het recht op goed onderwijs

Bestrijding van *deserción escolar* - vroegtijdig schoolverlaten - is het thema dat we als AOb graag gerealiseerd zien in de activiteiten van onderwijsbond ANDEN in Matagalpa. Tot nu toe aan woorden geen gebrek, maar de daden ontbreken vooralsnog. ANDEN zit blijkbaar te zeer gevangen in het regeringsbeleid om ook maar de suggestie van kritiek op de regering Ortega te kunnen toestaan.

Opening naar samenwerking

Op 4 mei jongstleden, tijdens de onderwijsreis naar Matagalpa, is er een voorlopige bres geslagen in de halsstarrige houding van de collega-onderwijsbond en hebben bestuursleden deelgenomen aan de

binnen de school en in het netwerk van de betrokkenen dichtbij de school: ouders, inspectie, wijkbeweging, bepaalde gemeentelijke en overheidsinstellingen. Daar liggen immers de mogelijkheden voor leden van ANDEN en plaatselijke afdelingen om invloed uit te oefenen. We willen de studie/werkdag zo concreet mogelijk besluiten, met duidelijk te nemen stappen

Cil, Franklin -coördinator van de nascholingscursus, Toon en Wil om de tafel
foto: onbekend

voorbereiding van een werkconferentie over genoemd thema. Naast een aanzienlijk aantal leden gaven ook Jorge López Díaz, departementaal voorzitter en het boegbeeld van ANDEN, secretaris-generaal José Antonio Zepeda, acte de présence op 4 mei, de dag van de conferentie tegen voortijdig schoolverlaten. Was het de ontmoeting van Zepeda met Cil de Vries als AOb-vertegenwoordiger op de Nicaraguaconferentie van de GEW -de machtige Duitse onderwijsbond- die van invloed was? Was het de overtuigingskracht van Jacinta Saenz, die in enkele weken tijd de conferentie op poten zette? Misschien werd heel prozaïsch het laatste zetje gegeven door een passende subsidie van de AOb, waardoor Jacinta als projectmanager kon worden gecontracteerd en de verdere kosten konden worden gedragen. Feit is dat onder hoogspanning en met wervelende energie de zaal werd vastgelegd, de catering werd besteld, uitnodigingen werden gedaan aan jongeren, ouders, schoolpersoneel, onderwijsautoriteiten en vakbondsvertegenwoordigers. Het raamwerk was er. Maar hoe stond het met de inhoudelijke invulling?

Beren op de weg

Wat willen we als AOb met de inhoud van deze dag? Als onderwijsbond zijn we vooral geïnteresseerd in de oorzaken en oplossingen

voor verdere voortgang.

Bij het voorbereidingsoverleg echter, bleken er flinke beren op de weg. Wat we al vermoedden: je werd bij het signaleren van problemen en tekortkomingen al snel in het kamp van tegenstanders van de regering geplaatst, wat zeker in de huidige verkiezingstijd, in een zo sterk gepolitiseerd land als Nicaragua, een doodzonde is. Een gedegen en actueel landelijk onderzoek met ook cijfers van de situatie in Matagalpa, werd als conservatief en ondermijnd gekwalificeerd. Om te voorkomen dat er een breedsprakige, vrij academische discussie zou plaatsvinden over de globale oorzaken van schooluitval, heeft met name Toon Oomen op het scherp van de snede gedebatteerd om toch vooral concreet en dichtbij de school te blijven. Cil de Vries benadrukte dat de tijd voor bespreking in de werkgroepen veel ruimer diende te zijn om de meningen en ervaringen van direct betrokkenen naar waarde te kunnen schatten. We waren er niet helemaal gerust op dat onze intenties gerealiseerd zouden worden. Zelfs niet op de spannende vooravond van de 4e mei, de dag van de conferentie. Coördinatie en uitvoering hadden we om begrijpelijke redenen uit moeten besteden aan Jacinta Saenz. Hadden we daarmee toch het ortegiaanse paard van Troje binnen gehaald?

Goede afspraken, vlot verloop

De soms felle discussies en de vastomlijnde afspraken bleken tot onze grote voldoening het doemscenario te hebben afgewend. Jacinta hield de tijdregie strak in handen. Er werd gestart met persoonlijke statements, gevolgd door sociodrama en muziek over aspecten van het centrale thema. Een powerpointpresentatie met, jawel, de cijfers van de uitval op de scholen in Matagalpa, die natuurlijk met nauwgezette belangstelling werd bekeken. Een ingelaste toespraak van José Antonio Zepeda, ook landelijk voorzitter van ANDEN, nogal algemeen, maar wel communicatief gebracht. >>

onderwijs is een recht: deelnemers aan 't seminar
foto: onbekend

Daarmee was het tijd voor de hoofdmoot van het programma.

Over oorzaken en concreet perspectief

Het gemêleerde gezelschap van jongeren, ouders, leerkrachten, bestuurders van vakbond en overheid, werd verdeeld in vier groepen, naar gelang hun betrokkenheid bij scholen in de stad of op het plattelandsgebied, zowel voor het primair als het secundair onderwijs. In strak geleide workshops gingen ze aan de slag met drie vragen: Wat zijn de oorzaken van schooluitval -buiten de school en binnen de school? Wat wordt er al gedaan om schooluitval te bestrijden? Wat zijn mogelijke oplossingen? De voorgestelde oplossingen werden zo nauwkeurig mogelijk genoteerd volgens het schema: wat, wie, hoe, wanneer.

De activiteit en betrokkenheid bij de workshops waren groot. De leiding was heel stimulerend en professioneel. Men noemde als oorzaken die buiten de invloedssfeer van de school liggen: de grote werkloosheid en armoede, de daarmee verbonden kinderarbeid, de grote afstand tussen school en thuis en de geweldige omvang van migratie van de ouders. Als grote oorzaken binnen de school werden gesignaleerd: te grote klassen, gebrekkig pedagogisch klimaat en chaos, te veel niveaus in de klas, tekort aan opleiding en didactische bekwaamheid bij docenten en gebrek aan contact tussen ouders en school. Op sommige scholen zijn er al enige initiatieven om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Dat kan uitgebreid worden tot een afgestemd beleid voor Matagalpa.

Pilot op enkele scholen

De aangedragen oplossingen waren heel gevarieerd. Een werkgroep van ANDEN onder leiding van Jacinta Saenz zal ze gaan omvormen tot een passend pakket om op enkele scholen een pilot te kunnen starten. Met als doel een evenwichtige basis te vinden voor een beleid waarbij alle kinderen de school blijven bezoeken en waarbij zij stap voor stap verzekerd zullen zijn van volwaardig onderwijs. We zijn als AOB-werkgroep Tilburg heel tevreden over het verloop en de resultaten van deze Matagalpese werkconferentie. Hetzelfde gold voor de Nicaraguaanse betrokkenen. Mits goed opgepakt en begeleid, betekent het een ankerpunt in Matagalpa voor de vervulling van de uiteindelijke doelstelling: alle kinderen hebben recht op kwalitatief goed onderwijs.

Wil Boonman

ANDEN-bestuursleden op een rijtje
foto: Toon Oomen

Een maaltijd voor ieder kind

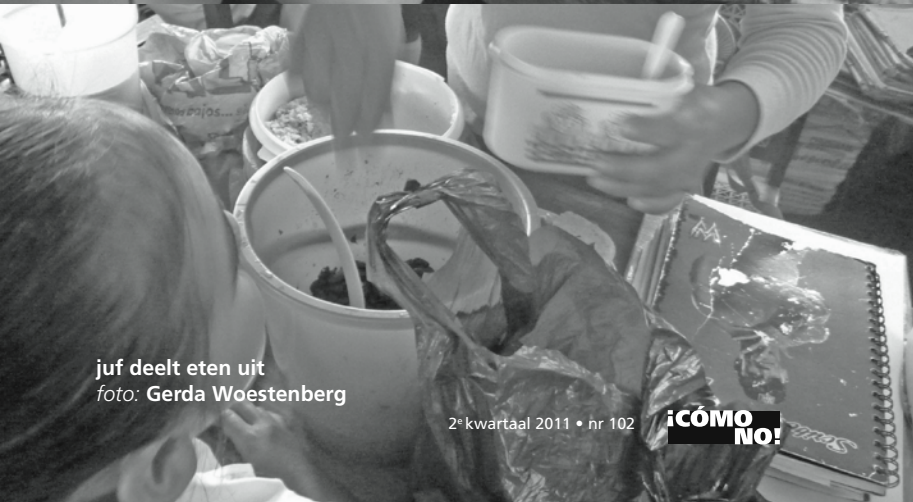
In de tweede week van ons werkbezoek aan Matagalpa brachten Wies, Elly en ik een kort bezoek aan de school Once de Septiembre. Omdat niet alle leden van de delegatie op álle scholen zouden komen, gingen wij 'even' bij Once langs om ook daar een kijkje te nemen.

kinderen op Once de Septiembre.
foto's: Cil de Vries

kinderen krijgen eten op Once de Septiembre

juf deelt eten uit
foto: Gerda Woestenber

De directeur was niet aanwezig. We werden uitgenodigd om in de klassen binnen te kijken. We werden aangenaam verrast toen we zagen dat kinderen in een bovenbouwgroep elkaar aan het helpen waren en dat er interactie was tussen de leerkracht en de kinderen. Dat hadden we bij de vorige bezoeken amper gezien. Helaas gingen alle kinderen na de pauze naar huis; meer groepen bezoeken zat er die dag niet in. Op weg naar de poort zagen we dat in het kantoor van de directeur een groot aantal zakken werd binnengedragen. Er was niemand die ons kon vertellen waar dat voor was.

Beker melk

Ik kwam er achter toen ik op vrijdagochtend om acht uur terugkwam op Once de Septiembre. Ik zou een ochtend doorbrengen in de *primero grado*, de eerste klas. Toen ik binnenkwam had een aantal kinderen een bord voor zich met daarop rijst, bruine bonen en een tortilla en een beker met melk. Bij de lesenaar van juf Karla stonden kinderen met hun bord en beker in de rij. Karla was het eten aan het opscheppen bij haar leerlingetjes. Toen de kan met melk leeg was, maakte ze met poeder en water weer een nieuwe voorraad melk.

Alle kinderen kregen een maaltijd aangeboden! Na afloop gingen de vieze borden en bekers weer in de rugzak en begon de les.

Meer kinderen naar school

Ik had op Once nog nooit een keuken gezien en was erg benieuwd waar de maaltijden bereid werden. Daar kwam ik achter toen de kinderen naar huis gingen. Voor ze weggingen riep Karla een paar kinderen bij zich. Die kregen allemaal een briefje waarop een en ander geschreven werd. Al snel werd duidelijk wat er op het briefje stond: de kinderen konden bij de directeur een bepaalde hoeveelheid bonen of rijst gaan halen. Karla vertelde dat zij en de ouders bij toerbeurt elke dag een maaltijd bereiden. De rijst en bonen die ervoor nodig zijn, krijgen ze van school mee. Ze vertelde dat vanuit overheidswege deze maaltijden verstrekt worden. Alle kinderen krijgen op school elke dag een maaltijd. De ochtendploeg begint met een ontbijt en de middagploeg met een lunch (kinderen in Nicaragua gaan in twee ploegen naar school; ze gaan dus óf 's morgens óf 's middags). Het is een prima maatregel: er komen meer kinderen naar school dan voorheen en op deze manier krijgen alle kinderen in ieder geval één volwaardige maaltijd per dag.

Gerda Woestenber

'Zonder productie houdt het werk op'

Een interview met Carlos J. Travers García

Op het terrein van EDISMAT staat een grote vrachtwagen, jonge jongens lopen af en aan met huiskamerbanken die ingeladen worden. Ik weet dat dat bijgebouw niet bij EDISMAT hoort, het maakt me wel nieuwsgierig. Waar komen die banken vandaan? Worden ze ter plekke gemaakt of is het slechts een opslag? Ik ga naar binnen, loop daar een stevige -naar later blijkt Spaanse- medewerker tegen het lijf.

Ik vertel hem dat ik geïnteresseerd ben in productiebedrijven in Matagalpa, omdat wij in het kader van de Stedenband zeker ook meer contacten zoeken met mensen die economische activiteiten ontplooiën, omdat productie een impuls geeft aan de ontwikkeling van de stad, aan motivatie van mensen en aan werkgelegenheid voor de jeugd. Hij als Spanjaard kan zich daar wel in vinden en vertelt over zijn achtergrond: hij heeft in diverse Latijns-Amerikaanse landen gewerkt, is weer terug in Matagalpa en werd gevraagd hier in dit bedrijf handen en spandienen te verrichten, meer als 'voorman', misschien wel als coach van de jonge arbeiders, gezien zijn ervaring in Guatemala. Daar had hij namelijk gewerkt als opbouwwerker, als oprichter van een radiostation en dergelijke. Interessant om zo iemand te ontmoeten!

Ik geef te kennen een gesprek met de eigenaar te willen. Dat kan zomaar. Na wat beelden vastgelegd te hebben, komt de eigenaar naar buiten en we maken kennis. Ik leg hem mijn bedoeling uit. Hij stelt zich voor, hij blijkt Carlos J. Travers García te heten. Dat staat op zijn visitekaartje, dat ik na afloop in ontvangst mag nemen. We praten:

Kunt u iets vertellen over de geschiedenis van uw bedrijf?

'Acht jaar geleden ben ik hier gestart met een meubelwerkplaats. Ik was vertegenwoordiger in stoffen, reisde heel Latijns-Amerika af en kwam ook in Honduras. Daar leerde ik mijn vrouw kennen. Haar vader had een meubelfabriek. Ik trouwde met haar, deed daar ervaring op in het maken van meubels, maar wilde uiteindelijk toch terug naar Nicaragua. Ik ging na enkele jaren weer terug naar Matagalpa, waar ik geboren en getogen ben. Met de ervaring uit Honduras ben ik hier begonnen. Ik ben er namelijk van overtuigd dat als we in Nicaragua geen werkgelegenheid creëren, we nooit de noodzakelijke sociale en economische ontwikkeling zullen doormaken. Daarom wilde ik een fabriek in Nicaragua vestigen, maar hier in Matagalpa was geen enkele ervaring in het maken van meubels. Dus liet ik in de begintijd arbeiders

uit El Salvador en Honduras komen, met hen heb ik bijna een jaar gewerkt. In dat jaar hebben we Matagalpinos opgeleid in het vak meubelmaken. Nu werken we met 21 arbeiders. Zeven hebben een vast salaris, de anderen ontvangen hun salaris naar wat ze produceren. Als iemand vindt dat drie banken genoeg is, dan gaat hij naar huis; dan kan het soms ook pas half twee zijn. De productie vindt plaats in vier fasen: het maken van de onderdelen, het in elkaar zetten ervan en het monteren van de stof. In alle fasen wordt naar productie betaald. Het salaris ligt gemiddeld tussen de 3600 en 8000 córdoba's (22 córdoba's is één dollar) per maand. De werkers die de banken bekleden, verdienen rond de 8000. Zij komen pas in de middag, omdat de banken eerst in elkaar gezet moeten worden. Soms werken ze tot vier uur in de ochtend omdat de banken de volgende dag afgehaald worden om vervoerd te worden naar de klanten. Men produceert ongeveer tien à twaalf banken per dag. De totale productie per jaar komt nu nog op ongeveer 1500, terwijl er een markt is voor 6000. Dus we streven naar een aanzienlijke productieverhoging; we willen naar een productie van 4000 per jaar.

Het ontwerp van de banken en stoelen maken we zelf. We presenteren de ontwerpen aan de grote afnemers. Zij kiezen uit verschillende modellen en kijken naar de gewenste prijs.'

in gesprek met Carlos
foto's: Toon Oomen

stiksters aan het werk

Bent u nu uw doel aan het bereiken, namelijk het creëren van werkgelegenheid?

'We beginnen pas. We begonnen met 25 werkers en bereikten een productie van maximaal dertig stuks meubels. In het begin konden de werkers nog weinig, ze hadden geen ervaring. Veel was voor hen nieuw: dat je elke dag moest komen werken, dat je tijdens het werk moest produceren, dat goeiemorgen zeggen en gaan zitten niet de bedoeling was. Ze moesten zich bewust worden van het feit dat zonder productie het "werk" ophield. We hebben ook een groot probleem gehad, deze keer niet van politieke aard, maar vanwege een benoeming bij een grote afnemer. Deze nieuwe manager (uit Curaçao) ging naar El Salvador om zijn banken te kopen. Bijna een jaar lang hadden we geen werk. En wij wisten niet wat er aan de hand was, tot deze meneer weg was. Zijn opvolger moest vervolgens overtuigd worden dat een Nicaraguaans product belangrijk is voor de eigen economie. Gelukkig verkeren we in de omstandigheid, dat hij daarvan overtuigd is. Toch denken veel Nicaraguanen dat een buitenlands product beter is. Veel verkopers vertellen de klanten dat deze banken uit Mexico of Brazilië komen om ze beter te kunnen verkopen.'

Bent u bezig met het opleiden van de jonge mannen die hier werkzaam zijn?

'Cultureel gesproken moeten we deze mannen motiveren, een duwtje geven in de goede richting, want waar Nicaraguanen goed in zijn is: vechten, discussiëren, het debat aangaan, zich afzetten. Daarin zijn ze de beste van heel Midden-Amerika, dat komt voort uit de indiaanse wortels. Het probleem is dat ze niet kunnen werken! Ik ben naar de VS geweest, ik heb daar van alles gedaan: schoonmaken, auto's wassen, schoenen poetsen etcetera.'

Hoe ziet u de toekomst?

'Op de eerste plaats heb ik steun nodig voor mijn financiën. Wij als kleine ondernemers ontvangen geen kredieten. De kredieten ontvangen de grote ondernemingen. Bedrijven die bijvoorbeeld rond de 40.000 dollar lenen en het binnen drie maanden terugbetalen: ja, zij krijgen wel een

krediet. Daarnaast heb je ook de politiek; in de politiek kletsen ze, ze praten en doen weinig. Als je aan talloze voorwaarden voldoet heb je kans iets te kunnen ontvangen en dan alleen als je tot een bepaalde partij behoort, dat gold overigens ook toen de liberalen aan de macht waren. Ikzelf behoor niet tot een partij, niet tot de liberalen, niet tot de sandinisten, ik ben Nicaraguaan.'

Hoe zit het nu met het kapitaal dat u bezit?

'O nee, ik heb alleen maar schulden, schulden en nog eens schulden. Als ik nu een stuk grond koop voor 8000 dollar -wat op zich niet veel is- en ik wil daar een loods op zetten, dan kost me dat veel geld. Een lening afsluiten lukt bijna niet. Het loont dan om met de eigen werkers die loods te gaan bouwen.'

Ik wil nog even terugkomen op de beroepsopleiding van werkers. Doet u daar iets aan?

'Nee, niemand, niet de regering, niet de gemeente, niemand doet iets aan vakopleiding en wat betreft het maken van meubels: dat kan ik zelf wel, dus een opleiding hiervoor is niet nodig. Wel zou het goed zijn om deze jongens een werkhouding bij te brengen. Hiervoor een opleiding inrichten zou perfect zijn. Wat hier in Nicaragua wél geleerd wordt, is: vragen, eisen, een beroep doen op de rechten en soms ook pikken wat niet van hen is. Ze leren niet om op tijd te komen of verantwoordelijkheid te nemen.'

Nu ken ik enkele problemen, wat zijn voor u redenen om toch in Nicaragua een bedrijf op te starten?

'In de eerste plaats: veiligheid. Ik heb in Honduras gewerkt, daar hebben ze mijn hele handel gepikt. Hier zijn politieke problemen, maar er is wel veiligheid!'

Wat nog meer?

'Hier is weinig concurrentie. Alleen in Managua staat eenzelfde bedrijf, we zijn de enige twee. In Honduras of El Salvador: wel dertig of vijftig! Dat is een groot voordeel. Hier is de huur ook laag, en de factor arbeid. In vergelijking met Honduras en El Salvador kunnen we hier goedkoop werken. Maar hier heerst cultureel gesproken een klimaat dat we aanduiden als *matamama* (moederdoder): men geeft de voorkeur aan buitenlandse producten, wat het ook moge zijn. Dat is toch weer een probleem ...'

Zo'n gesprek zou nog lang kunnen duren, het was verhelderend om een werkgever te horen praten over zijn bedrijf, over de arbeiders, het ondernemingsklimaat, over de toekomst. Het is een eerste gesprekservaring. Zo'n man komt sympathiek over, de standpunten zijn van een werkgever die staat voor zijn bedrijf, die ook de goede bedoeling heeft het land vooruit te helpen, namelijk door arbeidsplaatsen te creëren. Een gesprek dat volgens mij voldeed aan mijn bedoelingen: het geluid horen van iemand die bedrijfsmatig bezig is met productie, met Nicaraguaanse productie en waar Nicaraguanen hun voordeel mee kunnen doen.

Matagalpa, 25 april 2011

Toon Oomen

banken in 'aanbouw'

bijna klaar om bekleed te worden

'Laten we eerst een stoel pakken, dat praat makkelijker'

Een openhartig gesprek met Alexis Masis Duarte, eigenaar van een Matagalpese ijzerwareenzaak

Na diverse bezoeken wil ik toch weer eens iemand spreken die iets -wat dan ook- doet in het kader van 'economische ontwikkeling'. En waar tref ik dan de meeste kans? In de Carretera San Ramón of hoe die 'ringbaan' ook moge heten -niemand kan me het zeggen- dáár bevinden zich de meeste, veelal kleine en middelgrote bedrijven.

Ik loop daar, bussen scheuren met veel geronk voorbij, richting San Ramón en Waslala. Twee jonge mannen zijn deuren aan het vernissen. Ik vroeg me af waar die deuren met prachtig houtsnijwerken gemaakt zouden kunnen zijn. Later werd me gezegd dat Nicaraguaanse handwerklieden die maken ergens ver weg, op het platteland. Die werkplaats hoorde bij een ijzerwareenzaak, waarvan ik de 'baas' wilde spreken over hoe zo'n zaak tot stand komt.

De meneer, Alexis Masis Duarte geheten, was bereid om me te woord te staan. Ik vroeg hem naar het ontstaan van deze zaak, vanuit de veronderstelling dat dat hier in Matagalpa niet zo gemakkelijk is. 'Laten we eerst maar een stoel pakken, dat praat makkelijker', zo was zijn reactie. We trokken ons terug in een eenvoudig kantoortje met een bureau en een stoel, een afscheiding in de zaak zelf. Hij zei alles wel in de gaten te willen houden, schoof daarom een raam open en begon te praten als een echte Nicaraguaan, makkelijk vertellend, beschouwend, z'n mening ventilerend en openhartig.

'Van kindsbeen af ben ik altijd al geboeid door commercie, door zaken doen. Zo ben ik al jong naar Miami gegaan om daar te gaan werken: ik verkocht er bloemen, je kent dat wel: alle soorten bloemen aanbieden bij stoplichten onder de felle zon, bij supermarkten, op drukke plekken in het centrum. Ik heb dat vijf jaar gedaan, daarmee heb ik geld verdiend, gespaard en dat geld heb ik geïnvesteerd -toen ik nog in Miami was- in dit stukje grond waar nu mijn zaak gevestigd is. Er stond een oud huisje op, maar daarom kocht ik het niet, het ging me meer om de locatie, want aan deze weg is veel handel. Maar voor ik ging had ik echter ervaring met "verliezen", verliezen van geld. Immers ik kende -toen ik negen jaar was- niemand die me het vak "zaken doen" kon leren. Ik ben wel naar de universiteit geweest, maar dat wilde ik op een gegeven moment niet meer; ik zat daar geld te verliezen en mijn moeder was in de VS dus ik had kans op een visum. Toen ik 23 was -ik was dus nog jong- had ik geld en ze zeiden me dat geld goed te besteden door het uit te lenen. Uiteindelijk bleef ik achter zonder documenten, zonder dat geld, zonder rente, dus had ik niks meer. In die tijd had ik het goed kunnen besteden door grond te kopen, in de stad; je moet niet denken aan grote lappen grond, maar gewoon aan een perceel om een huis op te bouwen. Maar helaas!

Maar goed, terug naar dit stukje grond: het was toen echt de moeite van het kopen waard. Eenmaal terug in Matagalpa, want ik ben geboren en getogen Matagalpino, had ik een vriend die me wat wegwijs maakte in "het vak". Ik begon met een papiertje waarop de spullen stonden die ik moest kopen om een zaakje te beginnen, ik kocht ze en dat liep, en met het gewonnen geld kocht ik weer wat. Dat deed ik steeds met wat ik overhield, ik investeerde in het bedrijf. En je ziet wat er staat, maar het is wel heel hard werken -weinig vrije tijd- soms probeer ik een vakantie te nemen van drie dagen achter elkaar, in de Goede Week bijvoorbeeld en in December.'

Bestaat er in Matagalpa zo iets als de Kamer van Koophandel?

'Nee, er is hier geen organisatie van zakenlui die gemeenschappelijke zaken regelt, die cursussen organiseert, die uitwisselingen faciliteert. Het zou wel goed zijn, zeker voor starters.'

Iets heel anders: hoeveel mensen heeft u in dienst? En welke vooropleiding hebben ze?

'Hier werken -iedereen meegerekend, ook mezelf en mijn zoon- tien personen. Er is er één die op de universiteit informatica gestudeerd heeft, maar de anderen hebben enkele jaren basisonderwijs. Ze hebben dus geen opleiding gevolgd, zeker geen speciale beroepsopleiding. Ze komen hier en leren hier.'

vanachter de kassa; wat een winkel!
foto's: Toon Oomen

er moet ook betaald worden

Alexis, de eigenaar van de ijzerwarezaak

U denkt niet dat het nodig is dat deze jongens met meer bagage komen solliciteren?

'Tuurlijk, ik ben het hier helemaal mee eens. Het is absoluut noodzakelijk dat de jeugd een betere vooropleiding krijgt. Nogmaals: alles wat ze geleerd hebben, heb ik ze geleerd, we hebben een relatie meester-leerling; ze komen hier zonder enige kennis, ze hebben geen verstand van verf, noch van maten. Anderzijds hebben ze vaak meer capaciteiten dan ze op school kunnen laten zien. Maar het kan ook zijn dat iemand zich uitgeeft voor metselaar, maar als het er dan op aankomt, weet deze man niets van bouwen of cement maken. Als er meer kennis zou zijn, zouden de mensen ook meer weten van gereedschappen; het zou ook onze zaak dienen: meer afzet, meer werk, meer winst. Het zou goed zijn als organisaties als die van jullie hier meer aandacht aan zouden besteden. Wie zijn jullie ook alweer?'

We zijn mensen van de Stedenband Tilburg-Matagalpa, we hebben een relatie met het Comité Mano Vuelta.

'Oh, we hebben materialen aan het CMV geleverd, ook bij het verbeteren van de school Once de Septiembre hier aan de andere kant van de weg. Ik ken het CMV dus. Ik weet dat die scholen er behoorlijk goed bijstaan, dankzij de hulp uit Tilburg.'

Alleen, moet je weten, dat nu vanwege de mondiale crisis de hulp naar beneden bijgesteld wordt. Dat vinden niet alleen wij zelf, maar ook de organisaties hier bijzonder vervelend.

Misschien moeten we daarom niet meteen denken in dollars, dollars, dollars, maar meer in termen van uitwisseling van mensen, van deskundigheid, kennis. Dus dat komt dan neer op het leggen van contacten, het wederzijds informeren.

'Inderdaad, ik ga nu een belangrijk punt naar voren brengen: de mensen moeten geschoold worden, opdat ze voorbereid zijn op de grote veranderingen die er aan komen en waarvan we niet weten waar deze op neer gaan komen. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de oliepijzen. Die stijgen nu elke week en we weten niet wanneer het ophoudt. Dit heeft als consequentie dat ook de bedrijven hun prijzen beetje bij beetje verhogen, terwijl de salarissen hierbij ver achterblijven. De koopkracht vermindert hierdoor zienderogen. De hele wereld is in beweging. Dus de scholing van mensen is belangrijk en hier ligt een rol voor jullie, jullie die wonen en werken in rijke landen, omdat daar de werkwijzen helemaal anders, mijns inziens beter, zijn. Hier werkt men nog op de antieke manier, waar tijd geen rol lijkt te spelen, waar geen gereedschappen gebruikt worden, men wéét niet hoe. Het zou veel schelen als de mensen het wel zouden weten.'

Als u dat vindt en denkt, zou het misschien zinvol zijn dat alle ondernemers zich zouden organiseren om de scholing ter hand te nemen en niet te wachten tot ...de regering het doet!

'Toch zou ik willen zeggen dat in dit land de regering een andere rol zou kunnen spelen. Ik denk hierbij aan de massamedia. De televisie zendt hier alleen soaps uit, films en hier en daar nieuwsberichten. Het zou veel beter zijn als de televisie ingezet zou worden voor programma's die mensen verder zouden brengen in hun ontwikkeling. Ook zou ik de jeugd kansen op scholing willen geven. Als er bijvoorbeeld een cursus zou zijn van drie dagen per week: ik zou hen toestemming geven er heen te gaan.'

Ook in werktijd?

'Inderdaad, ook in werktijd, wat maakt het uit, dat de een daar bezig is en de ander hier? Het gaat om ontwikkeling!'

Dank voor uw tijd, voor uw bijdrage, voor dit prettige gesprek.

Deze energieke man met een vrolijke, bijna olijke lach tijdens het gesprek verklapte mij zijn droom: op het platteland ooit een modelboerderijtje te hebben van enkele *manzanas*, waar mensen een andere wereld zouden ontmoeten. Het voerde helaas te ver om te achterhalen wat voor wereld hij hier voor ogen had ...

Matagalpa, 30 april 2011
Toon Oomen

ijzerwaren

Obs De Blaak nieuw in het rijtje scholenbanden?

Lerarenlunch voor leerkrachten

Tja, dan krijg je ineens een uitdagende nieuwe baan op een andere basisschool en ga je weg van Panta Rhei en dus van de scholenband met scholen in Matagalpa. Hoe moet dat nou?

Matagalpa zit na al die jaren Nicaragua-projecten en twee onderwijsreizen toch in mijn hart! Voor dit dilemma stond ik een jaartje geleden bij mijn overgang van obs Panta Rhei naar obs De Blaak. Gelukkig was een deel van dit vraagstuk snel opgelost. Een gesprek over Matagalpa met mijn nieuwe directeur en ook hij begreep dat Nicaragua deel uitmaakt van mijn leven. De volgende onderwijsreis, in 2011, was dus gegarandeerd. De Blaak maakt echter geen deel uit van de Stedenband en doet dus ook niet mee aan het scholenproject over Nicaragua. Wat te doen? Er móest toch een manier te vinden zijn om dit virus ook op mijn huidige leerlingen over te dragen.

Hoogbegaafd

De kans deed zich eind februari voor. Op De Blaak ben ik leerkracht van een Leonardogroep. Dat is een groep bestaande uit vijftien hoogbegaafde kinderen in de leeftijd van acht tot en met elf jaar. Deze groep heeft naast de reguliere schoolvakken nog een aantal extra vakken op het rooster. Eén van die vakken is 'bijzondernemen'. Dit vak wordt jaarlijks in modules aangeboden. Hoofdzak van het vak is het leren ondernemen, maar ieder jaar (in een driejaarlijkse cyclus) is er een andere focus. Dit jaar was de focus 'planet', ofwel mondiale bewustwording en maatschappelijk en duurzaam ondernemen. Aangezien er nog geen lesmateriaal voor dit vak aanwezig is (zoals zoveel vakken binnen het Leonardo-onderwijs is ook het vak ondernemen nog volop in ontwikkeling), kreeg ik de kans deze module te gaan ontwikkelen. Een mooie manier om mijn liefde voor Matagalpa aan de kinderen over te dragen. Ik heb namelijk Nicaragua als voorbeeld voor een ontwikkelingsland genomen. Een goed

excuus om alle Nica-prullaria (de Matagalpa-reizigers onder ons zullen dit zeker herkennen) weer eens uit de kast te halen!

Aan de hand van de thema's scholen, wonen en werken, hebben we ons in de groep verdiept in de verschillende aspecten van een ontwikkelingsland. De kinderen hebben veel filmpjes en foto's van Nicaragua en Matagalpa gezien en we hebben brieven van Nicaraguaanse kinderen gelezen over bovenstaande onderwerpen (met dank aan mooi materiaal ontwikkeld door het Landelijk Beraad Stedenbanden). De vele gebruiksvoorwerpen die in de klas tentoongesteld waren, droegen bij aan het inlevingsvermogen van de kinderen. Vervolgens hebben we de overstap gemaakt naar de millenniumdoelen. We hebben hierover gesproken en met name millenniumdoel 1 (het bestrijden van honger en extreme armoede) en 2 (basisonderwijs voor alle kinderen) goed onder de loep genomen. Via een schitterende interactieve kaart op internet (zie www.millenniumdoelen.nl/schoolatlas/) hebben we gekeken naar de voortgang die er met betrekking tot deze doelen geboekt wordt in Nicaragua en andere ontwikkelingslanden.

Naast deze lessen zijn we ook bezig geweest met het maken van filmpjes om onszelf aan de schoolkinderen in Matagalpa voor te stellen (Spaanstalige filmpjes, want een van de extra vakken binnen het Leonardo-onderwijs is Spaans). We hebben samen de dansworkshop gedaan die ik twee jaar geleden ook in Matagalpa op veel scholen gegeven heb en we hebben bij handvaardigheid piñatas en muurschilderingen gemaakt. Tenslotte experimenteerden we op ICT-gebied met het opzetten van een wiki over ons bijzondernemen-project. We hebben in totaal zeven weken in Nicaragua 'geleefd'.

Marktonderzoek en ondernemingsplan

Hoofdrol in het project speelde een microkrediet-actie. We zijn gaan kijken naar microkrediet als mogelijke manier om een aantal van de millenniumdoelstellingen te bereiken. Eerst zijn we uit gaan zoeken wat microkrediet nu precies is. Hiervoor was veel materiaal beschikbaar via de organisatie Day For Change. Een leuke aanvulling daarop was de gastles van Kiek Boelaers, eigenaar van vrouwensportschool Kwidam, die uit eigen ervaring kwam vertellen wat het opzetten van een eigen bedrijf betekent. Daarnaast vertelde zij over de steun die zij als ondernemer verleent aan het microkrediet-project in Matagalpa. Na deze uitgebreide introductie zijn we na

de aanschaf van de benodigde spullen voor de lunch
foto's: **Gonnie Senders**

in de supermarkt
iCÓMO NO!

leraren in de rij voor de lunch

de lunch wordt geserveerd

gaan denken over een eigen microkredietbedrijf waarmee we geld op zouden kunnen halen voor een echt microkredietproject. Voor de kinderen een mooie kans om de koppeling te maken tussen ondernemen in de praktijk en mondiale bewustwording. We hebben de actie Lunch voor Leerkrachten bedacht. Op 12 april hebben leerlingen van de Leonardogroep een lunch verzorgd voor leerkrachten van De Blaak en een aantal genodigden. Ook de pers was hierbij aanwezig. De kinderen hebben het hele traject van het opstarten van een onderneming doorlopen. Ze begonnen met een marktonderzoek bij de verschillende leerkrachten op school. Daarna moest er een ondernemingsplan gemaakt worden en werd er een begroting opgesteld (waarvoor we eerst onderzoek zijn gaan doen in de supermarkt). Met de combinatie van ondernemingsplan en begroting konden de kinderen bij mij een lening krijgen. Hiervan zijn de benodigde spullen voor de lunch aangeschaft. Natuurlijk moest er ook gedacht worden aan zaken als reclame maken en persberichten schrijven.

Vindingrijke ondernemers

De lunch was een groot succes (ook dankzij alle deelnemende collega's)! Na veel inspanning van de kant van de leerlingen was er een heerlijk keuzemenu waarvan de 37 deelnemers hebben kunnen genieten. Een prestatie waar de Leonardogroep trots op mag zijn. Mooi om ondernemingslust zo beloond te zien. En geweldig dat we met deze leerzame lunch een mooi bedrag voor FUMDEC hebben opgehaald.

Ik kan met recht zeggen dat ik trots ben op 'mijn' leerlingen en op hun inzet tijdens dit project. Ze hebben zich vindingrijke ondernemers getoond, met een groot hart voor de goede zaak. Wat fijn om te zien dat kinderen zo maatschappelijk betrokken bezig kunnen zijn. Dat geeft hoop op een mooie toekomst: ¡Nuestros niños son el futuro!

Gonnie Senders

Yolanda

De organisatie FUMDEC stuurde de vrouwengroep van de Stedenband een aantal verhalen van vrouwen die meedoen met het microkredietproject. Het effect op hun leven is indrukwekkend. Een van hen, Yolanda, vertelt:

Ik heet Yolanda Orozco, ik woon in een wijk aan de rand van de gemeente Matagalpa: Sor María Romero, genoemd naar zuster María Romero. Het is een nieuw terrein waar eenvoudige mensen leven die moeten vechten om rond te komen.

Voordat ik me organiseerde was mijn leven rustig, ik deed het huishouden en bakte brood voor eigen consumptie en verkocht ook wat brood. Maar ik kon geen broden meer bakken omdat we geen geld hadden voor grondstoffen, die duur zijn.

De economische situatie thuis verslechterde omdat mijn man zijn baan verloor, waardoor mijn kinderen niet meer naar school konden en we ook geen drie maaltijden per dag meer hadden.

Toen heeft mijn buurvrouw mij uitgenodigd om een groep met FUMDEC te vormen. We hebben ons geïnformeerd, er waren andere burens die al deelnamen. We hadden een lening nodig om genoeg inkomsten te genereren om ons gezin te onderhouden. Mijn man steunde me en zei me dat ik informatie moest inwinnen.

In een gesprek met FUMDEC kregen we te horen dat we een groep moesten vormen van minstens drie vrouwen die het met elkaar eens waren en deze groep zou werken als een organisatie waarin we solidaire waren met elkaar. Rafaela Martínez Vilches, Blanca Jarquín en ik

werden een Solidaire Groep. Ik stopte met het bakken van brood omdat de grondstofprijzen stegen en ik amper winst maakte. Mijn man stelde voor dat we varkens en schapen zouden slachten en dat hij me zou helpen met het snijden van het vlees en het zoeken van klanten. In het begin was ik erg bang dat hij het geld zou houden. Maar dat was niet zo. Het kleine familiebedrijf heeft ons leven veranderd. Ik had nooit gedacht dat ik op een dag mijn eigen koelkast kon kopen. Met onze verdiensten hebben we al drie muren kunnen bouwen van ons nieuwe huis -we leven nu nog in een huis gemaakt van plasticfolie dat lekt als het regent. Wonen in een betonnen huis is meer dan ik ooit had verwacht.

Deze ervaring, om me te organiseren en me te scholen, leerde me om mezelf geen beperkingen vooraf op te leggen. Met inspanning, verantwoordelijkheid en samenwerking slagen we er in elk onze gestelde doelen te halen. Het is moeilijk, zeker, maar het is niet onmogelijk.

vertaling: **Anneke van Luijken**

'Vakantie' in Matagalpa

'Vakantie' staat tussen aanhalingstekens want het was geen gewone vakantie. Maar laat ik bij het allereerste begin beginnen.

In 2005 studeerde onze oudste dochter Rimke, psychiatrisch verpleegkundige, af in de culturele antropologie. Haar master thesis ging over vijf arme families in Matagalpa, Nicaragua, met een gezinslid dat aan schizofrenie leed. Het waren hartverscheurende verhalen: naast de armoede, de werkloosheid, het huiselijk en maatschappelijk geweld en de dronken mannen, ook nog een psychotisch kind. Het waren vooral de moeders die de last droegen en er het beste van probeerden te maken. De onbekendheid met de ziekte en de behandeling (wat wel en niet helpt) waren schokkend. Het gevolg was veel extra maar onnodig verdriet. Zo heerste er grote schaamte rond de ziekte, wat er toe leidde dat familieleden de aandoening van hun kind voor de buitenwereld verborgen probeerden te houden. Ook werd een kind vaak vastgebonden of opgesloten, uit angst voor geweld of om te voorkomen dat het zelf gevaar zou lopen op straat. In de hele stad was slechts één psychiater die per week slechts enkele uurtjes beschikbaar was voor de mensen die geen consult in een privé-kliniek konden betalen. Dat er medicijnen bestaan die de ziekte onder controle kunnen krijgen en zo het leven van de patiënt en de familie draaglijker kunnen maken, was niet bekend. En de psychiater had geen tijd om dat allemaal uit te leggen. Bovendien, slechts weinige families vonden überhaupt hun weg naar de psychiater. Rimke eindigde haar thesis met aanbevelingen hoe een draaglijker leven voor alle betrokkenen gerealiseerd kan worden.

Een jaar later nam zij die aanbevelingen zelf ter harte en keerde met de hulp van de Stedenband Tilburg-Matagalpa terug naar Matagalpa om de situatie voor de families te verbeteren. Dit leidde tot een zelfhulpgroep voor familieleden: Cuenta Conmigo (Je kunt op me rekenen). Door middel van het afleggen van huisbezoeken werden familieleden benaderd en uitgenodigd om hun ervaringen met elkaar te delen. De herkenning en opluchting waren indrukwekkend, de behoefte aan informatie groot. De bijeenkomsten werden daarom uitgebreid

met informatieve workshops. Familieleden kregen voorlichting over de ziekte van hun gezinslid en tips hoe zij met hem of haar konden omgaan. In veel gezinnen ontstond hierdoor na een tijd niet alleen een aangename sfeer in huis, maar ook vond er verbetering plaats in het welbevinden van het zieke gezinslid. Het activiteitenprogramma werd tenslotte uitgebreid met feestelijke en creatieve bijeenkomsten waar ook patiënten welkom waren. Stigma's en vooroordelen verdwenen tijdens deze bijeenkomsten naar de achtergrond; familieleden konden met eigen ogen zien wat iemand met een psychotische stoornis nog allemaal wél kan; patiënten deden mee aan spelletjes, maakten tekeningen, dansten en sloten vriendschap met elkaar. In korte tijd bleek het in Matagalpa mogelijk om met een minimum aan middelen de levens van zowel familieleden als patiënten een stukje draaglijker te maken.

Mede met de hulp van de Stedenband kon Rimke vijf keer voor langere tijd naar Matagalpa terugkeren en de zelfhulpgroep uitbreiden en organisatorisch versterken. Er kwamen twee vaste krachten (vrouwen uiteraard); één van hen was zelf de moeder van een kind met schizofrenie (Rosalba), de ander (Karla) een psychologe. Tijdens die bezoeken struinde Rimke samen met Rosalba de straten van

Betty en Sjaak met een dakloze psychotische man in Matagalpa
foto's: Rimke van der Geest

de familie van don Alejandro en doña María

de stad af op zoek naar nieuwe patiënten en hun families om die over te halen naar Cuenta Conmigo te komen. Ook psychiatrisch geschoolde vrijwilligers uit Nederland kwamen naar Matagalpa en hielpen drie tot zes maanden mee in de organisatie.

Wij (de ouders) volgden dit allemaal met grote belangstelling en bewondering. Wij lazen Rimkes dagboeken, zagen haar foto's, bezochten de website van Cuenta Conmigo, en luisterden naar haar verhalen. De personages uit al die verhalen werden ons steeds bekender en vertrouwder. Iedere keer als ze na een reis terugkwam, volgde er een nieuwe aflevering. Vaak was er goed nieuws, maar er waren ook tegenvallers. Het was een blij-droevig feuilleton. En wij werden steeds nieuwsgieriger om deze mensen een keer te ontmoeten. Met hulp van de hele familie werd er ook een huis in Matagalpa gekocht en ingericht als kantoor en ontmoetingsplaats voor de families en de patiënten. Ook dat huis wilden we graag zien. Zo kwam onze 'vakantie' tot stand.

Enkele maanden geleden hebben wij (Betty en Sjaak) met Rimke Matagalpa bezocht. Ik zal die reis nooit vergeten, althans zolang mijnheer Alzheimer dat mij vergunt. Waar vakantie verhalen gewoonlijk gaan over kathedralen, kastelen, musea, natuurparken, watervallen en zonsondergangen, gaat ons verslag over families, indrukwekkender dan kathedralen, ruiger dan watervallen en ontroender dan zonsondergangen. 's Morgens volgden Betty en ik Spaanse les, en 's middags bezochten we met Rimke haar families. Ik kan geen betere rapportage van onze vakantie bedenken dan enkele van deze 'toeristische hoogtepunten' te beschrijven. Ik steel daarbij schaamteloos stukken tekst uit Rimke haar dagboeken en andere aantekeningen.

Enkele huizen voorbij het kantoor van Cuenta Conmigo wonen José en Róger, twee broers van rond de veertig of vijftig, beide psychotisch. Toen Rimke hen voor het eerst ontmoette, ging het met José een beetje, maar met Róger was 'niets te

beginnen'. Hij dwaalde vervuild en halfnaakt als een spook door het huis en was soms agressief tegen zijn oude moeder. Omdat deze niet begreep waarom Róger nooit schone kleren wilde aantrekken, wierp zij hem regelmatig toe dat hij 'een varken' was en 'ongemanierd'. Dit wakkerde Rógers onrust verder aan. Rimke kon de moeder alleen met grote moeite naar de bijeenkomsten van Cuenta Conmigo krijgen; het enige wat ze nodig had was geld, zei de moeder. De grote zorg van iedereen was wat er zou gebeuren als de moeder stierf; ruim een jaar geleden is ze gestorven ... Haar zoon Róger heeft een wonderbaarlijke metamorfose ondergaan. Dankzij de hulp van Cuenta Conmigo en een tante die aan de overkant van de straat woont en met aangepast medicijngebruik is hij enorm opgeknapt. De burens hebben vlak na de dood van de moeder een geldinzameling gehouden om het huisje te repareren. Ook brachten zij een bed voor Róger die altijd op de grond geslapen had. José en Róger wonen nu samen in het huisje. Onze ontmoeting met hen was ontroerend. We stapten onaangekondigd binnen. Ze zagen er keurig uit, het huisje was schoon en opgeruimd en de twee gastheren stonden ons met een mengeling van trots en verlegenheid te woord. Het was heel bijzonder twee bekenden te ontmoeten die we nog nooit gezien hadden. Nogmaals, mijnheer Alzheimer, wilt u er voor zorgen dat dit mooie moment nooit uit mijn geheugen zal verdwijnen? En dat José en Róger dit evenmin vergeten?

Niet minder emotioneel was ons bezoek aan don Alejandro en doña María en hun huis vol kinderen en kleinkinderen. Hun leven zou een boek van Gabriel García Márquez kunnen vullen. Een zoon, Ivan, psychotisch en een kleinkind waarschijnlijk op weg naar hetzelfde lot. Vier van hun kinderen zijn overleden. In januari 2006 stierf hun dertigjarige zoon na een hartaanval. Hij had nog twee uur geleefd na de aanval, maar de ambulance kon niet komen omdat het personeel in staking was. Zij moesten overal in de buurt op zoek naar een auto. Toen zij eindelijk met hun zoon bij een gezondheidspost arriveerden was het te laat. Rimke heeft een speciale relatie met deze familie en vooral het oudere echtpaar dat trouw alle bijeenkomsten van Cuenta Conmigo bezoekt. De ontmoeting met Rimkes ouders was voor hen even bijzonder als wij de ontmoeting met hen vonden. Iedereen is met iedereen door Rimke op de foto gezet, meestal in een stevige omarming, alleen Ivan, om wie het allemaal begonnen was, ontbreekt. We hebben hem niet gezien. Het gaat redelijk goed met hem, hij werkt zelfs, maar een bezoek van de ouders van Rimke was echt te spannend voor hem. Rimke verzekerde ons dat hij ons, ergens vanaf een heuveltop of van achter een boom, wel in de gaten hield, maar een ontmoeting, en zeker een *abrazo*, zou te veel geweest zijn.

Dit verslag wordt veel te lang, maar ik moet het toch nog even over Clinton hebben, het tegenovergestelde van Ivan. Toen we bij zijn huis aankwamen troffen we hem met een gulle lach aan vóór het huis. Hij omhelsde ons >>

één, twee, drie keer en was niet meer van ons weg te slaan. Zijn moeder was er niet, maar de burens, een oom en tante die het meest voor hem zorgen, wel. Na ons bezoek vergezeld hij ons op onze weg terug naar huis. Rimke had hem voor het eerst 'ontdekt' toen hij in zijn onderbroek over straat liep. Ze achterhaalde waar hij woonde en bezocht zijn moeder (de vader was al jaren geleden 'vertrokken'). Clinton, die al tien jaar psychotisch bleek te zijn, belandde keer op keer in het psychiatrisch ziekenhuis in Managua wanneer hij betrokken was geraakt bij een vechtpartijtje of wanneer hij een steen door een autoruit had gegooid omdat 'dat moest van de duivel'. Steeds als hij na een ziekenhuisopname terugkeerde naar Matagalpa stopte hij echter met zijn medicatie waardoor hij weer decompenseerde en door de familie van zijn moeder opnieuw naar het ziekenhuis in Managua werd gebracht. De buurt bleek een brief aan de gemeente te hebben gestuurd met de eis dat moeder en zoon uit de buurt zouden vertrekken; de situatie was bij tijd en wijle explosief. Toen Clinton ons die avond naar huis had vergezeld, zag hij op een tafel de gepubliceerde Spaanse vertaling van Rimkes thesis liggen, waarin haar avonturen met Clinton uitvoerig staan beschreven. Op uitnodiging van Rimke las hij met een brede grijns een passage uit het boek voor die over een onverwachte ontmoeting tussen haar en Clinton in het psychiatrisch ziekenhuis gaat. De drukke Clinton stopte af en toe grijnzend met lezen om wat commentaar te geven:

*Met mijn hand door de spijlen stel ik me aan de mannen voor. Opeens herken ik een gezicht. 'Hé?' zeg ik. 'Ben jij niet de jongen die in de Calle Central in Matagalpa het verkeer staat te regelen?' 'Ja, dat ben ik', grijnst hij. ['Was ik dat?']. Een paar dagen geleden zag ik de jongen schreeuwend en lachend tussen de auto's in de hoofdstraat van Matagalpa lopen. Toen onze blikken elkaar kruisten groette ik hem. Met een sierlijke zwaai had de jongen vervolgens zijn T-shirt voor mijn voeten gegooid. ['Het is niet goed hè om me uit te kleden op straat?'] We lachen: 'Veel mensen vinden dat raar ja'. Clinton lacht mee.] Ik dacht toen over zijn toekomst na; hoe zou het hem vergaan? En hier stond ik, oog in oog met dezelfde persoon. Clinton, zoals hij zichzelf noemt (naar Bill Clinton), ['Noemde ik me echt zo?'] vertelt dat hij hier gisteren onder dwang door zijn familie is gebracht, volgens hem omdat hij aan het vechten was. Maandag zegt hij weer naar huis te zullen gaan. Hij vertelt het me allemaal met een grijns op zijn gezicht, zoals hij ook tijdens zijn werk als 'verkeersregelaar' grijnst. Clintons gezicht is gehavend en hij heeft een blauw oog. ['Ja, dat weet ik nog.'].

Nicaragua is een prachtig land, met meren, vulkanen, de kust van de (donderende) Stille Oceaan, met bergen, mangrovebossen en idyllische eilanden; met indrukwekkende herinneringen aan een oude geschiedenis. Maar voor ons waren de families in Matagalpa met hun veerkracht en onverslaanbaar optimisme het 'toeristisch' hoogtepunt.*

Nicaragua is een prachtig land, met meren, vulkanen, de kust van de (donderende) Stille Oceaan, met bergen, mangrovebossen en idyllische eilanden; met indrukwekkende herinneringen aan een oude geschiedenis. Maar voor ons waren de families in Matagalpa met hun veerkracht en onverslaanbaar optimisme het 'toeristisch' hoogtepunt.

Sjaak van der Geest

(Alle namen van de families en de patiënten zijn verzonnen)

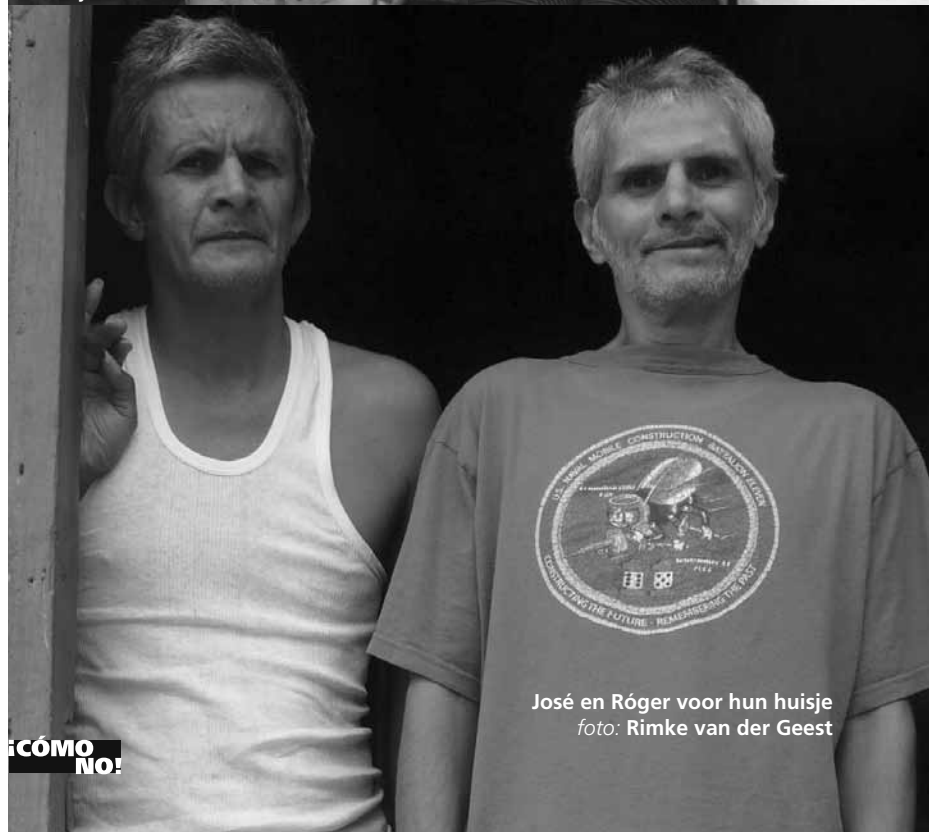
het huis van Cuenta Conmigo met v.l.n.r. Rimke, Betty, Karla, Maaïke (verpleegkundige), Sjaak, Merce (vrijwilligster) en Rosalba
foto: onbekend

Rimke met doña María
foto: Sjaak van der Geest

Clinton leest over zichzelf in Rimke's boek
foto: Sjaak van der Geest

José en Róger voor hun huisje
foto: Rimke van der Geest

'Niet alles loopt zoals je hoopt dat het loopt'

Interview met Auxiliadora Romero

Auxiliadora, of beter Chilo, is een oude bekende van de milieuwerkgroep. Ze is een dappere, strijdbare vrouw, die al jaren actief is in de wijkbeweging in Matagalpa. Ik stap op één van de laatste dagen van mijn bezoek aan onze zusterstad het gebouw binnen van de Movimiento Comunal, de wijkbeweging. Chilo zit te praten met een man uit de campo, het platteland, dat overigens helemaal niet plat is!

Een warme begroeting volgt na binnenkomst. 'Eindelijk', roept ze, 'al bijna twee weken hier en ik heb nog niemand van de Tilburgse delegatie gezien.' Dan ben ik blij dat ik haar bezoek, want ik weet dat zij het meer dan wie verdient, door haar betrokkenheid, haar hartelijkheid, haar inzet voor de mensen in en ook buiten de stad Matagalpa.

Op de vraag: 'Hoe gaat het?' komen veel verhalen, één ervan over de biogasinstallatie in de campo trekt mijn bijzondere aandacht, omdat ik in het verleden zo'n installatie heb zien functioneren. Het betreft een relatief grote installatie, die met koeienmest gas produceert om maaltijden op te koken. Handig zou je zeggen, dat vind en vond ik ook. Chilo blikt terug op de ervaring met ongeveer tachtig huishoudens die ooit van plan waren zo'n installatie te gebruiken.

Het leek zo geweldig bij de start van dit project: met twee à drie scheppen koeienmest kon een heel gezin zich van brandstof voorzien om de maaltijden op te bereiden. Het kostte aanvankelijk zo'n zeshonderd dollar, een heel groot bedrag, maar dan had je ook wat! Toch liep het allemaal anders dan gedacht. Ze vertelt:

'In deze laatste maanden heb ik met de mensen gepraat over hoe ze nu aankijken tegen dat project. Er waren ongeveer tachtig deelnemende gezinnen, maar ook andere organisaties deden hieraan mee, dus in totaal waren er 140 à 150 deelnemers. De meesten zijn afgehaakt, om verschillende redenen.'

'Je zou zeggen: het is toch een prima initiatief. In plaats van dat die koeienmest het terrein rondom het huis bevuilt -want daar lopen de koeien, daar worden ze gemolken- wordt de mest gebruikt voor de biogasinstallatie.'

'En toch is het uitgelopen op een mislukking. Hier spelen verschillende factoren een rol: sommigen waren wel eigenaar (op afstand), maar de werkers wisten zelf niet hoe het werkte. Ook waren er boeren die te weinig koeien hadden om voldoende mest te hebben; de benodigde mest was dan niet voorradig.

Een belangrijke factor was ook dat het (dikke landbouw-)plastic soms kapot ging, er kwamen gaatjes in. De boeren wisten niet wat te doen: waar kon je reparatiespullen kopen, hoe kon je dit dan repareren? Nog een factor: de mannen installeerden de installatie -weliswaar met behulp van mensen van de milieubeweging- maar lieten het daarna over aan de vrouwen, die meestal omgaan met de koeien en deze vrouwen waren niet betrokken bij de keuze, ze raakten als het ware niet verliefd op het project en dus kozen ze er niet echt voor. Er waren ook mensen die dat koken op gas uit mest maar vies vonden. "Tortilla's op dat gas gemaakt smaken vies, want dat gas komt uit de mest van een koe." Het blijkt dus, dat de motivatie niet echt sterk was, niet zó sterk om het echt vol te houden.'

'Was er dan vanaf het begin geen begeleiding?' vraag ik.

'Ja, dat is vanaf het begin een grote beperking geweest. Het project was niet zozeer van ons als wel van de gemeente. Dus de gemeente had dit moeten volgen. Wij als wijkbeweging interesseerden ons hier wel sterk voor, omdat we wilden weten of het energieprobleem tot een oplossing zou komen, want daar zijn we in de laatste jaren wel degelijk mee bezig geweest.'

Hierover pratend noemt Chilo nog een reden: in de regentijd is het hier een grote modderbende, >>

ook daar waar de koeien lopen, en de modder vermengt zich met de mest. Ook is de temperatuur dan lager. Deze twee factoren verhinderen in enige mate het overgangsproces van mest tot gas. De aangelengde mest en de lagere temperatuur vertragen het proces van gasvorming.

Chilo vervolgt: 'Welke analyse maken we, als we dit zo bekijken? We constateren dat het aanbrengen van zo'n installatie niet zo rendabel is. Het blijkt bovendien dat het koken op gas op het platteland niet werkt: op de campo koken ze eerder grote hoeveelheden. Men is gewend de bonen, de mais en de soep in grote pannen te koken; de kracht van de gasvlam van de biogasinstallatie is te klein, te zwak. Daarom kookt men liever op houtvuurtjes, dat kennen de mensen.'

Ook is de aanschaf prijzig, namelijk duizend dollar, ofschoon de kosten na enkele jaren gemakkelijk terugverdiend zijn. Toch zijn er mensen die niet meer willen koken op houtvuur, omdat dat ook duur en weinig effectief is. Chilo -en met haar anderen- is bezig andere voorstellen te doen, onder meer voor andere kacheltjes (waarin de warmte van het hout beter benut wordt; hiermee is al ruimschoots geëxperimenteerd). Maar ook kan er in plaats van hout andere brandstof benut worden: restafval van de koffieproductie, van de rijstplant en zelfs de koeienmest, maar dan in de verbeterde kacheltjes.

'Was deze mislukking niet te voorkomen geweest, als tijdens de voorbereiding meer onderzoek was verricht?', vraag ik. 'Het project was op zich goed, alleen het onderhoud, het volhouden en de begeleiding vielen tegen -en de motivatie van de boer die er mee werkte- dáár heeft men steken laten vallen. Jammer, maar we blijven initiatieven nemen, ook al moeten we constateren dat dit project niet die toekomst heeft waar we op hoopten bij het begin!'

Toon Oomen

Nieuwe samenwerking op het gebied van water Matagalpa: te veel en te weinig water

Al ruim 27 jaar heeft Tilburg een bijzondere band met de stad Matagalpa. Dat heeft zich vertaald in allerlei projecten. Nu bundelt de gemeente Tilburg zijn krachten met het Waterschap De Dommel, Brabant Water en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden in een consortium om de waterproblematiek in deze ruim 120.000 inwoners tellende stad te helpen oplossen.

Dit zogenaamde Water Operating Partnership richt zich op een viertal zaken: verbetering van de drinkwatervoorziening, voorkomen of mitigeren van de overstromingen vanuit de hogere stroomgebieden, optimalisatie van de stedelijke rioolstelsels voor de afvoer van regenwater en verbetering van de zuiveringsinstallatie.

Afgelopen 11 april brachten experts van het partnership een verkenningsbezoek aan de gemeente Matagalpa om de knelpunten 'met eigen ogen' te zien en het contact met de Nicaraguaanse collega-ambtenaren te leggen. Daar worstelen de Matagalpinos met voor westerse begrippen ondenkbare zaken, zoals een overstromende rivier die jaarlijks woningen en straten verwoest. Het bezoek heeft geholpen om een beter beeld te krijgen van belangrijke zaken waardoor er alvast gewerkt kon worden aan de mogelijke oplossingen.

Het project wordt nu concreet: momenteel is een projectomschrijving in de maak voor het tekenen van een samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende betrokken partijen in Nederland en Nicaragua in het najaar. Dat zal het startsein zijn voor het vervoltraject met de Matagalpinos. De concrete plannen voor de komende jaren zullen worden voorgelegd aan het college van B&W.

Alfonso Gil Cantabrana, gemeente Tilburg, Beleidsontwikkeling

(voor de komende ¡Cómo No! verwachten we een uitgebreider artikel over dit onderwerp)

hout kappen is heel gewoon, ondermeer om op te koken; helaas gebeurt het ook op grotere schaal, één van de redenen van ontbossing
foto: Alfonso Gil Cantabrana

Hoge ogen voor LOGO South, het vervolg

In de vorige ¡Cómo No! verscheen mijn eerste column over de dramatische bezuinigingen op het LOGO South-programma door de overheid eind vorig jaar. Via dit programma werken vijftig Nederlandse gemeenten en waterschappen aan de versterking van het lokale bestuur in zeventien ontwikkelingslanden.

In de tussentijd is het onderwerp uitvoerig besproken in Den Haag en daarbuiten. En gelukkig is het dit keer een wat rooskleuriger beeld geworden. Maar we zijn er nog lang niet ...

Na het stopzetten van de jaarlijkse subsidie van 5,5 miljoen euro, krijgt VNG International alsnog 1,96 miljoen euro toegezegd van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Ben Knapen voor het LOGO South-Programma. Tijdens het

debat in de Eerste Kamer op 5 april jongstleden werd de motie-Thissen ingediend, en dat gaf VNG International weer hoop. In deze motie werd sterk gepleit voor het betrekken van het lokale bestuursniveau en de expertise van Nederlandse gemeenten in ontwikkelingsamenwerking. Naast deze motie werd tijdens het debat duidelijk dat VNG International aan de verplichtingen moest kunnen voldoen die door het ministerie juridisch afdwingbaar zijn. Deze verplichtingen zijn namelijk aangegaan voordat de donkere wolken verschenen. Directeur Peter Knip verwacht nu dat gemeenten een 'volwaardig' programma kunnen blijven uitvoeren ter versterking van de capaciteit van lokaal bestuur in ontwikkelingslanden. Het is echter nog niet duidelijk waar het geld in eerste instantie aan uitgegeven moet worden. Eerst even afwachten of Knapen bepaalde ideeën heeft bij de besteding van het geld. Een afhankelijke positie dus, en verwacht wordt dat er hoe dan ook in 2011 schade zal ontstaan. Logisch, als alle investeringen van vorige jaren ineens zijn stopgezet. De gevolgen zijn niet helemaal duidelijk, maar het is erg vervelend dat de contacten niet goed kunnen worden onderhouden. Dat zal in 2012 allemaal opnieuw opgebouwd moeten worden. Hopelijk dan met nog heel wat extra centen van de overheid.

Karin Kraaijvanger

Peter Knip
foto: Christophe Ramont

Gota Verde Economische mogelijkheden in regio Matagalpa

STRO* is sinds een paar jaar bezig in Honduras met het op kleine schaal kweken van de plant jatropha voor het project Gota Verde (groene druppel). Net als bij de koffieplant gaat het om de zaden in de bessen die deze plant produceert.

* Social Trade Organization STRO (voorheen Aktie Strohalm) ontwikkelt regionale economische systemen die eerlijke kansen creëren voor degenen die in armoede leven. Het huidige financiële systeem onttrekt koopkracht aan arme gemeenschappen in de vorm van rente en importen. Dit leidt tot structurele onderbenutting van capaciteiten. STRO ontwikkelt economische structuren op basis van duurzame keuzes op sociaal, economisch en ecologisch gebied.

Deze zaden bevatten olie die door persing vrijkomt, olie die bruikbaar is als biodiesel. De plant wordt volgens STRO pas na een jaar of drie tot vijf echt bruikbaar. Daarna is de verwachting dat er nog een dertigtal jaren vruchten geplukt kunnen worden.

In Wikipedia staat ondermeer:

'De purgeernoot of schijtnoot (Jatropha curcas) is een giftige struik die behoort tot de familie van de wolfsmelkachtigen (Euphorbiaceae). De zaden van >>

jatropha curcas
foto's: internet

de plant leveren jatropha-olie, die als biobrandstof gebruikt kan worden. De struik is gemiddeld vijf meter hoog en kan een maximale hoogte van acht meter bereiken. De plant heeft groene tot vaalgroene bladeren. De plant heeft zaden die circa 27 tot 40 procent olie bevatten. De zaden zijn rijp op het moment van verkleuren van groen naar geel. De zaden groeien uit tot vruchten, die meestal in de winter rijp zijn. In sommige gebieden zijn meerdere oogsten per jaar mogelijk.'

Jatropha curcas is van oorsprong afkomstig uit Midden-Amerika. De plant wordt echter ook in andere gebieden met een (sub-)tropisch klimaat aangeplant. De plant groeit goed op arme grond, wat het aanplanten in veel gebieden mogelijk maakt.

In verschillende subtropische landen zijn programma's gestart om de teelt van Jatropha curcas te bevorderen. Voorbeelden hiervan zijn India, de Filipijnen, Indonesië, Ethiopië en Tanzania. De plant levert na ongeveer negen maanden zijn eerste zaden. De struik groeit ook op arme en zeer droge grond en hoeft daarmee geen concurrent te zijn van voedselgewassen (al gebeurt dat soms wel).

Armere gronden

De plant vraagt dus niet veel zorgen, gedijt goed op niet al te rijke gronden. Uiteraard hoe rijker de grond, des te beter de plant gedijt. Het is echter niet de bedoeling van STRO om de plant in plaats van andere gewassen te laten telen. Daarom kiezen ze voor de armere gronden én voor kleinschalige productie: vooral gericht op eigen gebruik. Grootschalige toepassingen zie je in Brazilië. In Honduras is het handwerk, vergelijkbaar met de koffiepluk. Omdat er, volgens ervaring van STRO, een tijdspanne van enkele jaren overheen gaat eer de plant voldoende zaden oplevert, adviseert STRO om de plant als extra gewas te gebruiken. Door combiteelt met andere gewassen blijkt ook de productiviteit van de planten toe te nemen. Jatropha wordt ook wel ingezet als terreinmarkering (heggen, in plaats van hekwerken) en op plaatsen die anders niet gebruikt zouden worden. De plant wordt niet gegeten door vee, kennelijk weten beesten dat deze plant giftig is.

Economische aspecten

Het mooie van de plant is dat in feite alles van de vrucht gebruikt kan worden. Na persing kan de pulp de biogasinstallatie in, dit levert de boeren weer gas op waarmee gekookt kan worden, of energie voor licht. Een andere toepassing van de pulp is het als meststof gebruiken. Van de olie kan ook zeep gemaakt worden.

Na persing van Jatropha curcas blijft er een koek (cake) achter. Deze bevat nog veel olie, ongeveer 50 tot 65 procent. Deze koek kan weer gebruikt worden als bemesting. Het voordeel is dat er geen dure, chemische meststoffen hoeven te worden gebruikt. En, de vaak dorre bodem wordt door deze bemesting na zes tot negen jaar weer vruchtbaar. Dus hier geldt niet alleen de *food versus fuel*-discussie, maar er wordt juist nieuw akkerbouwland gecreëerd.

Biodiesel

Om de olie uit de noten te persen heb je uiteraard bedrijfjes nodig die de machines hebben om dat te doen. Mijns inziens ontstaat er zo een vorm van duurzame bedrijvigheid. De vruchten worden geperst, de boer betaalt daarvoor en krijgt er olie voor terug. Die kan worden ingezet voor eigen gebruik, of worden verkocht aan een bedrijf dat er weer andere producten van maakt. Uiteraard kun je ook de situatie krijgen dat de vruchten worden doorverkocht ter verdere verwerking.

De machines moeten ook onderhouden (en gemaakt) worden ... daar zijn weer technici voor nodig en ook dat levert werkgelegenheid op. Ook zijn er technici nodig om de auto's geschikt te maken voor biodiesel, de motoren

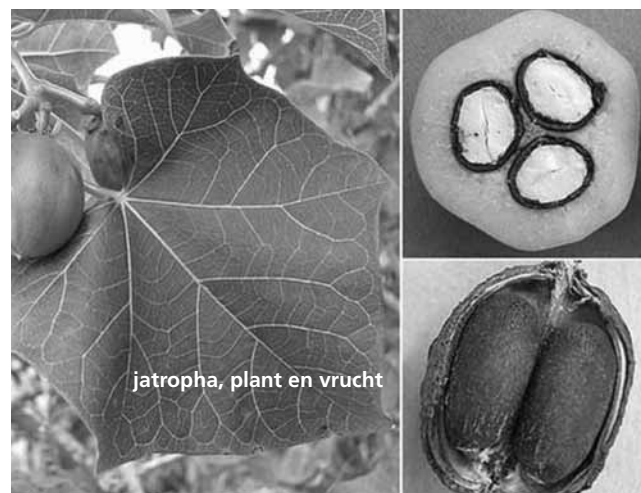
hebben een kleine aanpassing nodig om op biodiesel te kunnen rijden. Situaties als in Duitsland waar de biodiesel bij de pompen geweigerd wordt door de automobilisten (de diesel zou de motoren vernielen) zullen we in Nicaragua niet snel tegenkomen. In Duitsland blijkt de elektronische aansturing van de motoren de wat ruwere biodiesel niet goed te kunnen verwerken. Voor gebruik in westerse motoren is eigenlijk een verdere raffinage nodig. Dat zal er niet van komen, daarvoor is de productie te kleinschalig. STRO is overigens niet zo gecharmeerd van wereldwijde handel in grondstoffen.

Pioniers

Hoe kunnen we in Nicaragua aan de slag? STRO heeft in Honduras een kenniscentrum zitten met experts. Die kunnen tegen betaling van de reiskosten komen adviseren. Andersom is het ook mogelijk het centrum in Honduras te bezoeken en je daar op de hoogte te laten brengen van de technieken. Wat we nodig zouden hebben in Matagalpa is grond die nu niet voor landbouwdoeleinden geschikt is, of grond waarop men naast de gewone gewassen (mais en koffie) ook de jatropha wil aanplanten. Wat ik van de omgeving van de stad weet, is dat er volop grond leeg ligt te zijn, het is dor en daardoor niet vruchtbaar. Nogmaals, het is niet de bedoeling dat het gewas de plaats van voedselgewassen in neemt, dat moet duidelijk zijn. Uiteraard hebben we pioniers nodig die geloven in een proef, mensen die bereid zijn om naar het verhaal te luisteren, in Honduras op bezoek willen om met het kenniscentrum te gaan praten. Persoonlijk lijkt het me een goed vervolg op of goed te combineren met het moestuinproject van UNAN (de universiteit). Daar is de kennis immers aanwezig. De mensen van de UNAN kunnen wellicht beter dan wie ook hier in Nederland de haalbaarheid inschatten. Uit de tussenrapportage van dat project bleek ook dat de grond van de tuintjes niet altijd even vruchtbaar was ... ideaal dus voor de jatropha.

Een project als dit valt zeker onder te brengen in de categorie economische ontwikkeling van het land. Daarmee kunnen we projectgeld dat we ophalen via Caminando Juntos laten verdubbelen. Met het uitsparen van fossiele brandstoffen blijft er meer geld over om kinderen naar school te laten gaan, is er een betere kans op goede gezondheid en bestaat er reële kans op nieuwe bedrijvigheid in de regio. Ook met een project als dit snijdt het mes in Nicaragua weer aan meerdere kanten.

Theo Smeele

Een goede buur is beter dan een verre vriend, aldus luidt het aloude, oerhollandse gezegde. We doen allemaal alsof dit waar is. Maar is dit echt zo? Veel Nederlanders hebben immers nog moeite met Duitsers, alhoewel we toch burens van elkaar zijn.

Verhoudingen

In Nicaragua is dat niet anders ten opzichte van Costa Rica. De Nicas versus de Ticos. Nederland-Duitsland, maar dan in het kwadraat. Zo wonen er een klein miljoen Nicaraguanen in Costa Rica, wat te denken geeft als er in ogenschouw wordt genomen dat er in Nicaragua zo'n zes miljoen en in Costa Rica ongeveer vier miljoen mensen wonen. Bovendien betreft het landen met een laag bnp, per hoofd van de bevolking in Nicaragua circa 3000 dollar in Costa Rica 10.000 dollar (in Nederland is het 38.000 dollar per hoofd). Deze verhoudingen zijn onbegrijpelijk voor ons Nederlanders. Al even onbegrijpelijk zijn de conflicten.

Het laatste conflict is begonnen in oktober 2010, Nicaragua was bezig met een dregoperatie om de rivier de San Juan bevaarbaar te maken. De San Juan stroomt vanaf het meer van Nicaragua oostwaarts naar Costa Rica en eindigt onder de naam Colorado in de Caribische Zee. De dregoperatie stond onder leiding van oud-revolutionair Edén Pastora, die vroeger zijn uitvalsbasis in Costa Rica had. Pastora werd er door Costa Rica van beschuldigd zich op Costa Ricaans grondgebied te bevinden. De voormalig guerrillero daarentegen hield vol dat het Nicaraguaans grondgebied betrof. Later zou blijken dat hij zich gebaseerd had op een foutieve kaart van Google Maps - eerder dat jaar was er al een grensconflict tussen Cambodja en Thailand geweest door een foute landkaart van Google Maps. De president van Costa Rica, Laura Chinchilla, had geen boodschap aan de faam van Pastora, ze vaardigde onmiddellijk een arrestatiebevel uit en zond een zwaar bewapende politiemacht naar de grensstreek. Alhoewel Costa Rica geen leger heeft en hiervoor overal veel sympathie geniet, heeft zijn politiemacht een wapenbudget dat vier maal hoger is dan dat van het leger in Nicaragua. De president van Nicaragua, Daniel Ortega sprak schande van de oorlogszuchtige rambo's uit het buurland. Nicaragua's hoogste militaire leider Julio César Avilés zei: 'Het is onze patriottische plicht om Nicaragua te verdedigen. We moeten ons beschermen tegen de snode plannen van Costa Rica.'

Oud conflict

Het conflict over de controle van de San Juan gaat ver terug. In 1856 verloor Nicaragua, onder leiding van de Noord-Amerikaanse avonturier en zelfbenoemd president William Walker, een groot gedeelte van zijn grensgebied aan Costa Rica. Nicaragua kreeg het verloren gebied nooit terug maar kreeg wel exclusieve rechten over een groot gedeelte van de San Juan, met uitzondering van het gedeelte in het zuiden, de Colorado. Dit onthield de Nicaraguanen tot de dag van vandaag van een

zeeweg.

In 2010 waren de gemoederen flink opgelopen. Van schermutselingen was weliswaar geen sprake, maar de patstelling bleef. Costa Rica begreep dat de best te volgen tactiek was om een beroep te doen op het internationaal recht. Nadat een spoedzitting bij de OAS (Organisatie van Amerikaanse Staten, waarbij alle Amerikaanse landen met uitzondering van de geschorste leden Cuba en Honduras zitting hebben) mislukte omdat Daniel Ortega zich uit deze organisatie dreigde terug te trekken, besloot Costa Rica naar het Internationaal Gerechtshof in Den Haag te stappen. In 2009 had ditzelfde Hooggerechtshof de soevereiniteit van Nicaragua over de rivier reeds geratificeerd.

Publiciteitsoorlog

De twee landen stonden inmiddels als kemphanen tegenover elkaar. De grote internationale steun voor Costa Rica, die zijn kaarten publicitair gezien beter uitspeelde, inspireerde Daniel Ortega tot een felle binnenlandse toespraak waarbij hij Costa Rica, Guatemala, Panama, Mexico en Columbia beschuldigde van het verdedigen van de belangen van drugshandelaren. Hij stelde onomwonden dat Nicaraguaanse soldaten aan de grens verwickeld waren in een oorlog tegen drugs. De directeur van de Costa Ricaanse krant *La República* daarentegen is ervan overtuigd dat het dreggen was georganiseerd en gefinancierd door de Alba (alternatief voor de *Free Trade Area of the Americas* uit de VS, en opgericht door Hugo Chávez). 'We weten allemaal dat degene die de Alba leidt de Venezolaanse president Hugo Chávez is, vaardig om kalme wateren te verstoren.'

Zijn onwrikbare houding inzake het conflict zorgt ervoor dat de steun voor Daniel Ortega in Latijns-Amerika er niet groter op wordt. In eigen land geniet de president daarentegen voor het eerst in zijn bestaan wel de steun van een overgrote meerderheid. Nicaraguanen praten nog steeds over de Costa Ricaanse annexatie van hun vroegere provincie Guanacaste in 1824. Zelfs toonaangevende leiders in het zakenleven, die gewoonlijk Ortega ervan beschuldigen zich niet aan de wet te houden, zijn het hartgrondig eens met zijn verdediging van hun grondwet. Ook de oppositionele pers laat haar gifpijlen, tijdelijk, terzijde liggen. Er wordt gesuggereerd dat Ortega deze hernieuwde golf van populariteit en nationalisme zal gaan gebruiken om de constitutionele barrière te slechten die hem ervan weerhoudt om zich voor een volgende >>

huisjes langs de rivier San Juan

foto: Louise Donjacour

¡CÓMO NO!

Edén Pastora
foto's: internet

periode verkiesbaar te stellen. De aanklacht van Costa Rica ligt inmiddels bij het Internationaal Gerechtshof. Naast beschuldiging van landbezetting wordt Nicaragua tevens gedaagd voor het schade toebrengen aan het milieu. De VN-rechters hebben beide partijen opgeroepen om zich van acties die het conflict kunnen verergeren te onthouden, totdat de rechters in een bodemprocedure over het onderliggende geschil hebben beslist. Uiteraard kan dit wel een paar jaar duren.

Oude vijand, nieuwe vriend

Een goede buur is beter dan een verre vriend. Dit spreekwoord gaat in Nicaragua niet op. Inmiddels geniet het land financieel voordeel van een verdrag met een oude vijand, de VS. De CAFTA, het vrijhandelsakkoord tussen de VS, Guatemala, El Salvador, Honduras, Costa Rica en de Dominicaanse Republiek, heeft gezorgd voor een economisch succes in Nicaragua. Dit akkoord, dat geïnitieerd was door George Bush en in Nicaragua ondertekend in 2006, heeft inmiddels zo'n 90.000 arbeidsplaatsen opgeleverd. Sandinistisch oud-militair generaal Álvaro Baltodano en president van de nationale vrijhandelszone: 'Nicaragua is het enige land dat sinds de financiële crisis qua werkgelegenheid is gegroeid.' Nicaragua's export naar de VS is de afgelopen vijf jaar met 71 procent gestegen. En dat voor een land dat tot voor kort meer importeerde dan exporteerde. Het buurland Costa Rica daarentegen lijkt vooral met de grote buur in zijn maag te zitten. Volgens de uitgelekte Wikileaks-rapporten hebben de VS het land onder druk gezet om het wetsartikel 7929 aan te nemen, op grond waarvan het Pentagon onder het mom van *the war on drugs* troepen in het land heeft, die bovendien wettelijk onschendbaar zijn.

Nicaragua ligt in een gebied waar andere politieke mores heersen dan bij ons in Europa. Niet alleen liggen bij ons de grenzen vast -daar kan Google Maps niets aan veranderen- ook zijn onze onderlinge verhoudingen minder uitgesproken. Het conflict tussen de Nicas en de Ticos gaat ondertussen door en wordt vervolgd.

Rik Kamerik

Bronnen:

Camille Carduz, *La Prensa*, 07-02-2011;

Tim Rodgers, *Miami Herald*, 09-04-2011;

Tim Rodgers, *Times*, 19-11-2010;

Carlos Vilchez Navamuel, www.la.prensa.com.ni, 09-11-2010

rijo San Juan

Edén Pastora

het verloop van de San Juan

dregwerkzaamheden, met vooraan Edén Pastora

Tussen Kunst & Kitsch

Waardevol object uit Matagalpa

Onlangs, toen ik door de Goirkestraat fietste, zag bij het Textielmuseum allemaal vlaggen en camera's. Dan zit ik zo in elkaar dat ik even ga kijken. Bleek het een opnamedag van het programma Tussen Kunst & Kitsch van de AVRO, u weet wel, met Nelleke van der Krogt.

Meteen spookte het door mijn hoofd: ik heb toch nog een oud indiaans kleipotje liggen uit Nicaragua? Even de trappers erop en zoeken in alle hoeken. Het was in 2001 dat ik het artefact kreeg van José Luis, die bij ons logeerde. José was een jonge werknemer van EDIMSA, een bouwbedrijf in Matagalpa dat met steun van de Stedenband en het ROC een soort leerwerkbedrijf moest worden. José had het ding gekregen van een bouwvakker die het gevonden had op een bouwlocatie buiten de stad Matagalpa. En nu kreeg ik het van José, uit dankbaarheid en omdat hij dacht dat wij het hier in Europa misschien op waarde zouden kunnen schatten. José had wel begrepen dat ik in geschiedenis en archeologie geïnteresseerd was. Dus hij moet gedacht hebben: hier is mijn potje in goede handen.

Het potje heeft een dierenkop en vier pootjes en is fraai geornamenteerd. Bovenop zijn nog net twee gaatjes zichtbaar, waarmee het waarschijnlijk kon worden opgehangen. Bepaald geen schildpadje zoals we dat kennen van de toeristen.

Al die jaren heeft het object bij mij thuis gestaan. Eerst stond het op een speciale plek, allengs op minder speciale plekken. Als ik het weer zag had ik er altijd een speciaal gevoel bij: iets van José, de verbinding met een oude cultuur en misschien, ja misschien wel heel zeldzaam en kostbaar. Maar nooit had ik er echt werk van gemaakt.

En nu was het moment daar. Kom ik terug bij het Textielmuseum -mijn artefact zorgvuldig in keukenpapier gewikkeld- blijkt dat ik me al lang van te voren had moeten inschrijven. Het was dus vol. *¡Hijo de Puta!* Maar wat een geluk: nadat ik had laten zien wat ik bij me had en na een belletje met de organisatie mocht ik alsnog aansluiten. Dat wil zeggen: bij de laatste groep die naar binnen zou gaan, ongeveer een uur later. En dan moest ik me maar meteen vervoegen bij de heer Polak, expert van 'alles buiten Europa' en die stond in de linkerhoek bij de nieuwste weefmachines. Ja, het was allemaal veel georganiseerder dan ik had gedacht vanuit de sfeer van het programma op tv. Maar wel logisch eigenlijk, dat het volk een beetje gedoseerd op de heren experts wordt afgestuurd. Het toegangskaartje kostte maar liefst vijftien euro en dan mag je drie kunstvoorwerpen meenemen. Wel veel geld voor een zo'n klein dingetje, maar ik had het er wel voor over. Het voelt toch als een soort morele verplichting naar José toe en ik ben ook gewoon benieuwd natuurlijk. Hiermee zou ik een soort periode kunnen afsluiten, een periode van het ongewisse. En wie wil er nou niet miljonair worden? Het uurtje extra kon ik wel gebruiken, om iets te regelen met het eten en de opvang van de

het artefact
foto: Herman Fitters

kinderen, want die wilde ik toch niet mee naar binnen nemen. Ik vermoedde dat het best lang kon duren voor je weer buiten was, met al dat volk en die experts. Ook kon ik nog eens nadenken of ik niet nog twee andere voorwerpen in huis had. Nou, daar was ik snel achter, nee dus.

En dan het *moment suprême*, geachte lezer, anderhalf uur later. Ik ben aan de beurt bij het tafeltje van Jaap Polak. De sfeer is ontspannen. De afwijzingen aan het adres van mijn voorgangers zijn speels, maar resoluut. Dat doet hij goed, die Jaap. Vlot, maar ook een tikkeltje arrogant (ik begrijp best dat het snel moet natuurlijk). Eindelijk pakt de heer Polak mijn object in zijn handen. Ik zeg niets, ik houd het open en kijk hem verwachtingsvol aan. De expert bekijkt het met zijn blote oog. 'Bent u misschien in Midden-Amerika op vakantie geweest?' vraagt hij. 'Nee', is mijn antwoord en ik leg uit hoe ik het voorwerp verkregen heb. Toch een beetje trots natuurlijk, want ik weet dat in de archeologie de vindlocatie erg belangrijk is en 'net buiten Matagalpa' lijkt me toch aardig specifiek. De expert kijkt nog eens beter, voelt en krabt zelfs een beetje. Hij neemt de tijd! Hij pakt zijn speciale loep erbij. Draait het nog eens. En nog eens. En dan, plots, valt zijn verdict: 'Het is voor de toeristen gemaakt. Maar wel verdomde goed nagemaakt hoor.'

Daar stond ik dan. Gefopt. Geen camera in de buurt, gelukkig. En dan die José: ook gefopt zeg! Ik droop af naar huis, zonder interesse in al die anderen, de schilderijen, de klokken, de schalen en vazen. Toen ik thuis kwam realiseerde ik me dat ik niet eens heb gevraagd waar mijn schildpaddenpotje eigenlijk toe zou moeten dienen, behalve dan voor de toeristen. Wat stelt het object eigenlijk voor? Wát is er nu vervalst?

Nou ja, al met al toch een leuke ervaring. Ben ik er toch maar even mooi op zijn Nicaraguaans doorgeglijpt. En ook op zijn Nicaraguaans: een illusie armer.

Herman Fitters

Wat weten we eigenlijk van de oostkust van Nicaragua? [3]

Ruim zeventig kilometer uit de kust liggen twee Nicaraguanse eilandjes: Big Corn en Little Corn. Op z'n Engels, want zoals vrijwel overal aan de oostkust van Nicaragua spreken de bewoners Engels, 'Creole English', waarin wat vrijelijk met de Engelse taal wordt omgesprongen, lingua franca, Engels met Spaanse, Miskiets en losse taalpepertjes. Invloeden van vroegere Engelse, Franse en Nederlandse piraten, gastarbeiders uit Jamaica, Chinese immigranten en inheemse stammen. Witte zandstranden, turkoois water, fonkelende koraalriffen. Dat zijn de Corn Eilanden. Qua natuur.

Onze goeie ouwe Colón/Columbus/Jeweetwel, zeilde op zijn vierde en laatste reis in 1502 langs de Corns en noemde ze Islas Limonares (citroenboomgaarden-eilanden), maar het duurde tot 1660 eer de Franse piraat Jean-David Nau met de bewoners, de Kukra-Mayangna-indianen, contacten legde. Van de Kukra schijnt niet veel meer bekend te zijn, dan dat ze mensenvlees lekker vonden en proviand leverden aan zeevarenden. Vlees bijvoorbeeld. Het een noch het ander heeft de Kukra veel gebaat, want toen de Miskito er kwamen wonen, waren ze gauw verdwenen. Zouden die ook, eh ...? Eerst waren Groot en Klein Engels, maar vooral des zeerovers. Hoe komen Big en Little Corn aan hun namen: Islas del Maíz? Er wordt gefluisterd dat het niet Corn maar Carn(e) zou moeten zijn. Toen de twee eilandjes (en diverse andere in de omgeving) nog des zeerovers waren, werd er proviand ingeslagen door fenomenen als Piet Hein (zijn naam is Klein), Johnny Depp en overige zeehelden. Vlees, groente, water, noem het maar. De voedselvoorziening werd aangesjouwd door in(ei)landers, indianen, die snel tot slaaf werden benoemd en als dusdanig be-/ mishandeld, tot op 27 augustus 1841 de Britse gouverneur van Honduras er de slavernij afschafte. Carne (vlees) verbasterde intussen tot Corn en werd door Spaanstaligen vanzelfsprekend omgezet naar Maíz. Zouden de beide eilandjes dus eigenlijk Islas del Carne moeten heten, Gran Carne y Pequeña? O, even tussendoor: nogal wat Nederlanders schrijven maïs, *ma-ies*. Dat leren ze uit verkeerde woordenboeken. Want we zéggen *majs*. Spaanstaligen spreken elke klinker apart uit. Ze schrijven *maíz* en zéggen *ma-ieth* (Engelse th). Dus óf wij gaan voortaan *ma-ies* zeggen, of mais schrijven, maar niet zomaar wat. Het laatste dan maar? Want wij -die zich in binnen- en buitenland graag en almaar *Hollanders* of *Dutch* laten noemen- worden steeds luier van taal (én arm van ...!). Vlaamstaligen zijn (nog?) rijker.

Later werd er op de Corns mais geteeld (daarom toch Corn Islands, Islas del Maíz) en palmolie geproduceerd. Tot in 1988 de orkaan Joan met een snelheid van meer dan tweehonderd kilometer per uur nagenoeg alle palmbomen de zee in blies. Vooral Little werd daarna tankstation voor Colombiaanse drugskoeriers, die de San Andrés-eilanden (in Nica's territoriale wateren, maar toch Colombiaans) gebruiken als doorsluishaven voor hun louche handel. Er gaat nog steeds veel drugsgeld om op Big en Little. Tijdens achtervolgingen op zee door de drugspolitie gooien de koeriers pakken cocaïne overboord. Lokale kreeftvissers pikken ze op en verkopen ze achterom terug aan de handelaren, voor eenderde van de straatwaarde, maar nog steeds voor veel geld. *White lobster*, witte kreeft, noemen de *locals* de pakken. Intussen gaat het niet goed met de gewone visserij; de vis- en kreeftstand neemt snel af en dat heeft aan (ei)land als gevolg dat de werkeloosheid in de visserij toeneemt. Maar daar merk je als toerist niets van, want juist door het toegenomen (en almaar toenemende) toerisme (en drugshandel?) blijven de bewoners een wereldvoorbeeld van beleefdheid en gastvrijheid. Tot zover de leermomenten. ¿Claro? ¡Okéo! Ruim zeventig kilometer, dus (Little Corn ligt nog iets verder naar het noordoosten). Een eind zwemmen! En als je naar de haaien wilt: de Caribische Zee is er, samen met de oostkust van Australië, berucht om. Er mono-propt een vliegtuig heen dat vertrekt vanaf Managua en Bluefields aandoet op weg naar de Vleeseilanden. Het vliegveld ligt drie kilometer van het centrum, een enkeltje kost 65 dollar, retour honderd dollar. Ik ben er wel gaan kijken (nieuwsgierigheid is een deugd), maar het is een hele deuk in de *bolsillo* en persoonlijk mag ik van mezelf niet vliegen over korte afstanden over water en niet binnen (levensgrote)

continenten, vanwege milieu, duurzaamheid, en meer van dat moderne gedoe. Bijkomend: zoveel geld voor wat kerosine-lucht happen en staren naar de blauwe lucht en computerprintachtige landschapjes? Dat reis, logeer, eet of drink ik liever op. Andere vervoermiddelen genoeg. Bovendien kan ik bijvoorbeeld wel zwemmen, maar niet vliegen. Zélf, dus. Kunstmatig vliegen veilig? Ammehoela. Natuurlijk gaat het meestal goed, maar als je crasht, crash je wel *forever* en dan heb je in een klap wél (alle) tijd! Hoe was de wet van Murphy ook al weer? Als iets mis kán gaan, dan ... jawel, en het zal jou niet overkomen, alleen anderen. Extra bovendien: wat is er sowieso romantischer dan dansen bij sfeervolle ballroom-ledverlichting met de kapitein(e) van bij voorbeeld de New Titanic, mister Murphy? Dan maar naar de haaien. Dus ben ik eens gaan koekeloeren en informeren bij de haven van Bluefields (zie de foto bij de vorige aflevering). 'Alluuuu!' (Miskiets voor het Spaanse *¡cómo no!* of het Nederlandse *asjemenou!*): boten, schepen, speedbootjes (panga's) genoeg in de aanbieding. En omdat je nooit moet zoeken, maar enkel vinden,

Brig Bay, aanlegsteiger
foto's: Jakkas

trof ik zowaar de Captain D. aan, waarvan ik in Rama (zie vorige aflevering) al had gehoord. Een heuse grote vrachtboot, die wekelijks de lus vaart van Big Corn naar Bluefields, El Rama, El Bluff en terug naar Big. Kosten voor een stevige tocht naar Big: 2,50 dollar (let wel: ruim zeventig kilometer Atlantische Oceaan, met een constante deining van zeven meter. Zeebenen komen van pas, vooral als je met een kleinere boot oversteekt).

Big Corn Island

Aantal vaste inwoners ongeveer 8000, waarvan de helft Miskito. Verder wonen er creolen, afstammelingen van inheemse en Engelse voorouders. En vast wel enkelingen uit verre streken als Frankrijk of Nederland. Geen aangetroffen. Wel Chinezen. Aankomst op de aanlegsteiger in Brig Bay.

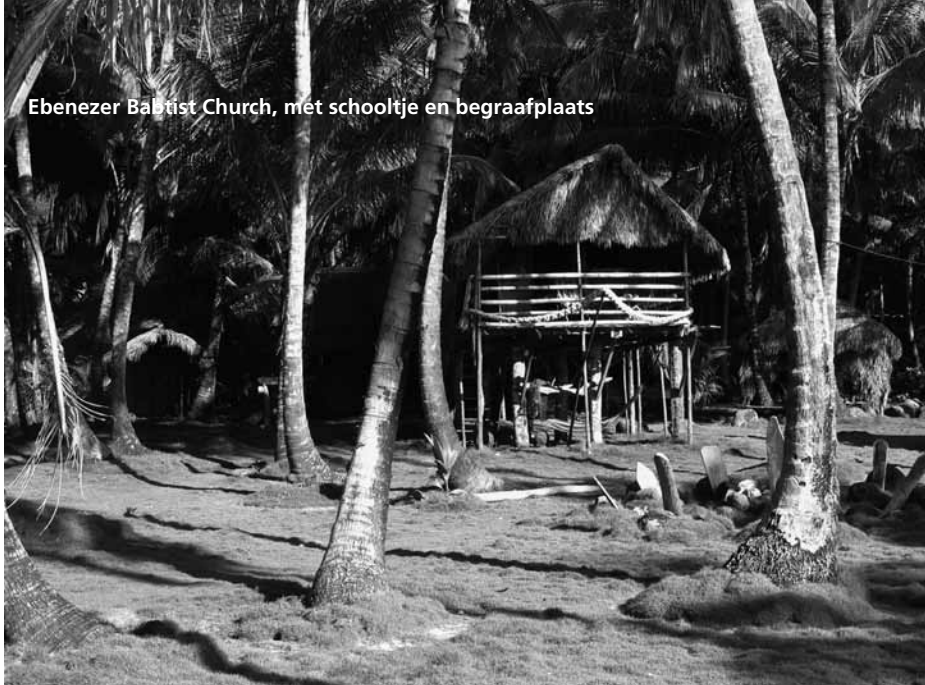
zie foto: Brig Bay, aanlegsteiger

Fotoportretje van de haven, nou ja, aanlegsteiger (zie kaart). Wat gegeten en gedronken in het dichtbij zijnde Fisher's Cave (fris kost gemiddeld twintig córdoba, bier 25), flesje water gekocht voor onderweg (altijd doen), waarna op verkenning aan de hand van een in Bluefield gekochte eilandenkaart. Bezichtiging van de vliegterminal Airfield Intur, met een landingsbaan die je mag oversteken op de aangegeven plaats. Moet je op Schiphol proberen! De firma La Costeña vliegt naar Bluefields in twintig minuten en naar Managua in zeventig minuten (110 dollar enkel en 180 retour). Brig Bay, de plaats van aankomst, en Southwest Bay hebben de mooiste stranden en de beste hotels. Maar eerlijk gezegd vind ik mooie stranden en nette hotels niet de meest interessante plekken ter wereld. Dus ben ik stevig doorgestapt, avonturen tegemoet. Bij Waula Point is Picnic Centre, ook een prima strand om te zwemmen en te zonnebaden. Aan de zuidoostkant wonen weinig mensen en daar is, aan Long Bay, het lange en rustige Long Beach.

Long Beach

De oostkant is de meest rustige. Je kijkt er uit over de Atlantische Oceaan (Caribische Zee) en er zijn veel rotsen en mooie golven. Een plaats om rum te drinken en tropische stormen te zien aan komen bolderen en bulderen. Big is ook de thuishaven van meerdere vissersgemeenschappen. Je kunt er het authentieke Caribische leven ervaren. Een eiland vol geluiden (veel reggae, zoals op de hele Mosquito Coast), vergezichten met veel oceaanwater en geuren, broeierige tropische haven(tjes). Ook nu veel toeristen, een vrolijke boel. Ze wandelen met bussen, eh, vliegtuigen, tegelijk Big Corn rond.

Ebenezer Baptist Church, met schooltje en begraafplaats

Beste tijd voor een verblijf op Big Corn: februari tot april en september tot oktober. Drukste tijden (pas, zoals overal in de drukke wereld, op je spullen): 27 en 28 augustus (groot Crab Soup Festival van de afschaffing van de slavernij, dus als je een feestbeest bent ...) en Kerst en Pasen. De Corns zijn de tropische Waddeneilanden van de vasteland-Nica's, dus hou ook rekening met vakantie tijden.

drive resort Big Corn

Er is volop gelegenheid tot Scuba-diving. Je kunt er zelfs je PADI-brevet halen, dan mag je voortaan overal ter wereld duiken. Altijd met een buddy natuurlijk. Er zijn hier heel mooie alleenstaande buddies, hihi, staan mag, maar duiken niet en ik heb al een brevet. Mooie vissies ook (jammer dat de *¡Cómo No!* niet in kleur is), koraalriffen, duistere grotten en kleine canyons waar felgekleurde vissen leven. Er zijn allerlei haaien (verpleegster-, hamer-) in grote aantallen, roggen (manta's, stingrays), vaak barracuda's, zeeschildpadden en speelse dolfijnen. Je kunt er ook 's nachts duiken. Dan duiken er octopussen op en bio-lichtgevende wezentjes (milieuvriendelijke, duurzame onderwaterelfjes?). Op vijftien meter diepte ligt een oud Spaans galjoen, informeer bij Nautilus Eco Tours, Brig Bay, wáár. Typisch overigens dat zo'n galjoen nou net op zo'n gunstige plaats voor duikers ligt. Maar weer eens een bewijs dat Spanjaarden prima zeelui waren. Hoewel kapers natuurlijk ook een vooruitziende blik gehad kunnen hebben -en een bewijsstuk moesten verdonkeremanen. Little Corn is een echt duikersparadijs, maar Big is ook prima. Schoon, glashelder water en lekker koelwarm. Er vaart ook een *glasbottomboat*, voor het geval je het niet zo hebt op haaien en achtarmigen. Op Big zijn fietsen te huur, je kunt er paardrijden, er loopt een stenen pad van vijftien kilometer zo'n beetje rond (de bezienswaardigste stukken van) het eiland, er rijden taxi's en een *collective taxi* (0,75 dollar pp) en de bus die, tegen de klok in, het eiland rondandst op roots-reggaemuziek.

Wandelen rond Big Corn? Taraa ... hier is de prijsvraag! Bekijk de afgedrukte kaart van Big Corn Island goed. >>

kaart Big Corn Island

Opgave: pas de wereldberoemde meetmethode Jakkies toe (meten met een touwtje, hoe dunner, hoe nauwkeuriger en goed priegelen) en meet de uiterstebuitenste omtrek van het eiland, op het lijntje tussen land en water, in centimeters. Reken dat om door middel van de schaal één centimeter van je touwtje is 250 meter in het echt. Mail jouw uitkomst in kilometers, plus twee decimalen achter de komma (bijvoorbeeld 1,33 kilometer) naar stedenband@tilburg-matagalpa.nl. Een briefkaart mag ook: Stedenband Tilburg-Matagalpa (STM), Spoorlaan 346, 5038 CC Tilburg. Er zijn vijf boekjes *Sonia's feest* (hoe een meisje haar verjaardag viert in een arme wijk van Matagalpa) voor wie de oplossing goed heeft, of zo goed mogelijk. Dus zo dicht mogelijk in de buurt van de, eh, haha, zoveel kilometer. **Stuur in en win!** Er kan niet gevochten worden om de uitslag en er wordt niemand voorgetrokken. Het boekje is ook gewoon te koop voor vijf euro bij de Stedenband, in het Huis van de Wereld, Spoorlaan 346, de grote (dubbele) deur is overdag open, drie treetjes omhoog, klapdeur door, er zijn geen hondjes die je bijten, geen poesjes die je krabbelen, vraag maar even, rechts, aan de balie, waar je moet zijn. Leuk cadeautje, leerzaam boekje en de opbrengst is natuurlijk voor Matagalpa. Vraag niet wat de Stedenband kan doen voor jou, vraag wat jij kunt doen voor de Stedenband (met dank aan John. F. Kennedy).

Little Corn Island

Wordt wel het eiland van jade (kostbaar lichtgroen gesteente) genoemd vanwege zijn weelderige natuurschoon. Het is per panga (speedboot, zes dollar pp) 55 minuten racen vanaf Big. In dezelfde tijd wandel je van de ene naar de andere kant van het eiland. Het heet niet voor niks Little. Big is levendig, Little een rustoord.

zie kaart: Little Corn Island

Er staan bungalowachtige bouwsels, neergezet op maagdelijke stranden. Er mogen geen auto's komen. Die zouden hier zo te zien ook niet uit de wielen kunnen op de smalle slingerpaadjes tussen kokospalmen, mango- en broodfruitbomen, en zeker niet door de dichte bossen die de noord- en oostkust bufferen. De enige *wheels* op Little zijn de wielen van kruiwagens. Het noordelijke deel van het eiland is het best beschermd tegen

weer en wind en heeft de mooiste stranden, zelfs met ondiepe grotten. Een plek voor het perfecte Robinson Crusoe-gevoel. De ruige oostkust is om te strandjutten met grote rotsblokken, drijfhout, rotspunten en bosjes kokosbomen. White lobster? Niet gevonden (Ik zou ook niet weten wat ik er mee aan moest, afgeven aan ...?).

De ruim 500 bewoners leven, drinken, eten, biljarten pool en dansen hoofdzakelijk in Village (zie kaart), dat tevens een serene haven is, beschermd tegen de noordelijke winden. Het dorp heeft meerdere restaurantjes, duikwinkels en een internetcafé. De temperamenten kunnen soms hoog oplopen naarmate de avond en het drankgebruik vordert, vooral in Aguila's. Omdat het klein is en iedereen iedereen kent ben je er betrekkelijk veilig, maar pas toch maar op je spullen, ook op Little zijn er in drukke tijden heel wat meer toeristen dan inwoners. In noord en oost Little wordt drinkwater opgepompt uit zoetwaterbronnen, in the Village kun je beter flesjeswater drinken. Rose's, langs het pad naar Village was een ontdekking! Ik heb er heerlijke vegetarische pasta gegeten, maar er wordt ook kokoscurry, kreeft, garnalen en vis geserveerd. Overnachten deed ik in Garret Point, de noordoostpunt, in Derek's Place. Een vrijstaande *cabaña* (een hut op palen, zie foto) voor twintig dollar. Derek's *cabaña*'s zijn opgetrokken uit natuurlijke materialen, een dak van stro, bamboe palen, hout en gejut wrakhout. Het gedeelde sanitair is zeer propertjes. Je kunt er hangmatten en snorkels huren (vijf dollar). Mevrouw Derek zelf bereidt maaltijden van vis, kreeft of vlees voor zeven dollar tot negen dollar. Prima voer.

Er kan naar hartelust gewandeld worden op Little Corn. Langs het middenpad door het eiland ligt een baseballveld (de USA is altijd dichtbij) en wat verderop, in het midden van Corn, vind je een

vuurtoren. Moet je beslist inklimmen, je hebt er een magnifiek uitzicht over jade Little, ziet in de verte Big, ook jadic en nogal kleintjes, en de rest is water-water-water ...

Advies (gratis!): onderneem eens een cultuurreis naar Nicaragua in plaats van alsmaar met je kont in het hete strandzand te gaan zitten en er eerst nog eens ongepermitteerd ver voor te vliegen. Ga dan maar naar Zandvoort of zonnebank. Info cultuurreis: info@matagalpatours.nl.

Gegroet door

Jaques 'Go west, young man, go west!' **Weijters**, vanaf de toffeekleurige Río San Juan, mei 20, 2011

Dag ¡Cómo No!- en Nicaragua- vrienden,

Alsnog een woordeke uit buurland Vlaanderen naar aanleiding van de honderdste ¡Cómo No!.

Als Vlaamse kwam ik in 1971 in Nederland wonen en werken, Nijmegen-Vierlingsbeek-Tilburg-Goirle. In 1992 leerde ik de Stedenband kennen.

Door een lezing op de universiteit over Nicaragua en een toevallig (wat is toeval?) gesprek met iemand van de Stedenband, werd ik ter plekke geboeid door dat volk en land waar ik toen nog niets over wist. Mijn interesse groeide en zo ging ik af en toe eens naar de Stedenband. Maar toen in oktober 1998 de grote allesverwoestende orkaan Mitch over dat land raasde, werd ik gegrepen door een verlangen van méér voor dat land te betekenen.

In 1999 kon ik voor het eerst mijn voeten op dat land zetten. De milieubrigade -ik verbleef in de wijk Las Marias- de sporen van de ramp Mitch ,de beelden, de geuren, de warmte en de hartelijkheid van die mensen spijs alle ellende; mijn tranen hebben daar wortel geschoten, alles is onvergetelijk en blijvend in mijn geest gegrift. Ik heb toen aan mezelf beloofd voor dit volk mijn steentje te blijven bijdragen. Ik bezit nog twee steentjes die toen door de Stedenband verkocht werden.

Nu, al meer dan elf jaar lang, heb ik nog regelmatig contact met de familie Reyna Zamora uit Las Marias waar ik vier weken verbleef. En het toeval wil ... In 2009 ben ik vijf weken naar San José de Bocay gaan werken, met het Damiaanfonds Vlaanderen (een lepraproject) en ik ontmoet dáár familie van Reyna! Ik ben van daaruit toen ook met de bus naar Matagalpa gereden, vertrokken om drie uur 's nachts, zeven uren over hobbelige slechte wegen, maar ik heb hen ontmoet met alle warmte van de Nica's. Leishmaniasis, of berglepra, komt daar nog veel voor, we hebben daar mooi werk gedaan. Bocay is oh! Zo arm!

Nu woon ik reeds vijf jaar terug in mijn moederland Vlaanderen (Nederland is zo'n beetje mijn vaderland). Tot vandaag ben ik op mijn manier mij blijven inzetten voor Nicaragua, ik geef af en toe een lezing over Nicaragua en preekte met Missiezondag, de derde zondag van oktober, reeds acht maal over Nicaragua. Ik kon reeds verscheiden bedragen met drie nullen overmaken. Met mijn vriendin Els van Wijk, die ik zeer regelmatig zie, hier bij mij thuis alsook bij haar thuis in Goirle, babbel ik gaarne over Nicaragua.

Honderd maal dank aan álle mensen die iets voor Nicaragua, op welke manier ook, betekenden tijdens die vele jaren tussen 1984 en 2011. Hou vol! Honderd maal ¡Cómo No!, proficiat. Ja ik lees het blad altijd helemaal uit, 's morgen bij de koffie, maar niet op één dag. Zelf zou ik het spijtig vinden als het blad verdwijnt, ik lees niet zo gaarne op de computer. Ik heb ook alle nummers bewaard vanaf 1998, dus meer dan vijftig stuks.

Voor allen warme groeten.

Francine Destoop

Dansen voor microkrediet

Zondag 10 april werd door vrouwensportschool Kwidam een werelddansdag georganiseerd voor het microkredietproject. De deelnemers konden kennismaken met dansstijlen uit verschillende delen van de wereld. Er werd begonnen met een swingende workshop van Marijn Neuman op Afrikaanse ritmes. Daarna kwamen het meer traditionelere ballet en de moderne jazz aan bod onder leiding van Ans de Beer, gevolgd door een buikdansworkshop van Margot Vossen. De laatste workshop, gegeven door Nikki Spithost en Juultje Kranen, bracht ons met diverse volksdansen in Rusland, Roemenië en Israël. Aan het eind van deze dynamische middag konden we genieten van een optreden door een solodans uitgevoerd door Marijn Neuman en hebben de streetdancekids van de sportschool een voorproefje gegeven van hun eindvoorstelling.

'Wordt het dansen of fietsen met dit mooie weer? Ik ben gaan dansen, dat geeft echt kriebels. Zeker als er zoveel variaties uit verschillende continenten op het programma staan. Morgen wil ik de spierpijn pas voelen. In alle dansen kwam ik bewegingen tegen die ik nooit eerder gedaan had. Veel heup- en voetenwerk, maar ook de schouders en armen hebben het moeten verduren. Heerlijk, dat na even oefenen al die bewegingen toch vloeiend in de muziek samenvallen. Altijd weer verrassend. Voor mij was het een topactiviteit. Lieve leidsters van Kwidam heel veel dank.'

Anneke van Luijken

De opbrengst van de middag, 190 euro, gaat naar het microkredietproject in Matagalpa. De totaalstand is nu 6.982 euro.

dansgroep Marijn en Juultje
foto's: Kiek Boelaars en Willy de Lange

streetdance groep

zelfs de jongsten wagen een gokje bij het rad van fortuin

deze acties op Zonnestein voor Matagalpa verdienen ook een complimentje!
foto's: Jan Duijvekam

Sponsorloop en Nicaragua-feestavond

Ook dit jaar renden kinderen van sbo Zonnestein en obs Panta Rhei weer vele rondjes voor Nicaragua. De sponsorloop van afgelopen 25 mei in het Leijpark verliep geweldig. De kinderen liepen maar liefst 15.000 euro bijeen voor Matagalpa. 's Avonds was er op Zonnestein een feestavond die ook nog 'ns 3000 euro opleverde. Het weer zat dan ook mee; kinderen hadden van alles gemaakt voor de verkoop, docenten waren actief en ouders kwamen helpen. Het was erg gezellig. Allemaal bedankt!

Triviant-spel
foto's: Corné Vorselaars

het Beatrix in de raadszaal

Scholierencompetitie

De scholierencompetitie is een jaarlijks terugkerende wedstrijd tussen drie middelbare scholen. Dit jaar deed voor het eerst het Theresialyceum mee in plaats van het Odulphus. Zij speelden voor Zuid-Afrika, het Cobbenhagen voor Tanzania en het Beatrix voor Nicaragua. In de kleurig gevulde en met vlaggen en spandoeken versierde raadzaal gingen steeds wisselende teams de strijd aan om de beker en een cheque voor een project naar keuze. Het ging om de kennis van de leerlingen over 'de wereld': waar hebben internationale problemen zoals armoede en het klimaat mee te maken, wie kunnen er iets aan doen en hoe is de situatie in de genoemde landen? Geen eenvoudige onderwerpen, maar door de voorbereidingen en de spelvorm - een soort Triviant - een leuke en interessante krachtmeting. In het begin leken de verschillen groot, maar in de loop van de ochtend kropen de scores van de drie scholen dicht naar elkaar toe en werd het een spannende eindstrijd. Cobbenhagen won dit keer, Beatrix verloor helaas. Maar het leuke van dit spel is: elke school krijgt een cheque, alleen is de ene cheque 'duurder' dan de andere. En dat het geheel bijzonder sportief verliep is misschien nog wel het belangrijkste. Met dank aan COS Brabant, de gemeente Tilburg en de Rabobank Tilburg e.o. voor de organisatie.

Gefeliciteerd!

Ze kregen al van veel kanten aandacht en felicitaties. Het *Brabants Dagblad* kopte 'Tilburg en Matagalpa in huwelijksbootje'. Ook wij feliciteren Luisa en Martijn met hun huwelijk. Zij zijn het eerste Tilburg-Matagalpa koppel in 27 jaar dat in het huwelijksbootje stapt! Hun relatie begon in 2008, tijdens de stage van Martijn in Matagalpa bij een straatkinderenproject. Inmiddels heeft Luisa besloten zich in Tilburg te vestigen; het Nederlands inburgeringsexamen heeft ze al gehaald.

Martijn van Tilburg en Luisa Blandón verlaten het Stadskantoor als echtpaar. foto Joris Buijs/PVE

Vierde plantdag geboortebos

De plantdag in het Tilburgse Geboortebos van 13 november vorig jaar kon niet doorgaan. Het terrein was vanwege de vele regen onbegaanbaar geworden. Op 26 maart konden de 55 esdoorns alsnog geplant worden door ouders en kinderen die een boom besteld hadden. Er was een feestelijke ontvangst met koffie, thee, chocolademelk, eierkoeken en muziek van K3. Om 11 uur gingen de bomen de grond in en even later gingen tientallen ballonnen de lucht in.

In 2007 zijn de eerste geboortebomen in dit bijzondere bos gezet, 44 Italiaanse populieren. In 2008 zijn er vijftig esdoorns geplant. Zo ook in 2009. Bijzonder aan het Tilburgse Geboortebos is, dat de gemeente ervoor zorgt dat er tegelijkertijd ook een geboortebos in Matagalpa ontstaat.

Meedoen: voor 29,50 euro kun je een geboorteboom voor een nieuwe Tilburgse wereldburger planten. Hiermee help je kinderen opgroeien in een groene en gezonde wereld. Na aanmelding ontvang je een geboorteboomcertificaat op naam van het kind en een uitnodiging om de geboorteboom zelf te komen planten tijdens de jaarlijkse plantdag in het geboortebos. Kijk voor de aanmelding op www.geboortebos.nl; doorklikken op Tilburg.

vierde plantdag geboortebos
foto's: Ton van Rooij

Agenda

- **zondag 3 juli: T-Parade**
Kinderen, jongeren en volwassenen, betrokken bij de Stedenband, lopen mee met de T-Parade in Nicaraguaanse danskleding en schooluniformen. We vragen aandacht voor de campagne 'Alle kinderen naar school'. Er moeten nog 4000 kinderen naar school in Matagalpa. Wil je ook meelopen? Neem dan contact op!
- **zondag 25 september: de tiende Vuelta à Matagalpa**
De meer-dan-milieu-fietstocht in en rond Tilburg zal plaatsvinden op zondag 25 september 2011. Dat deze editie speciaal wordt, staat nu al vast. Noteer deze activiteit in uw agenda. Verdere informatie volgt later.
- **september/oktober: muurschilder in Tilburg**
Jaarlijks doen Nicaraguaanse muurschilders een aantal Nederlandse steden aan. Ze komen ook naar Tilburg in deze periode. Heb je een leuke locatie of wil je met jouw school meedoen? Neem dan contact met ons op!

José Antonio Zepeda en Cil de Vries tijdens de werkconferentie met onderwijsvakbond ANDEN
foto: Toon Oomen